

Shakespeare

Szeget szeggel

Fordította: Mészöly Dezső

A Katona József Színház előadása számára készített adaptáció!

SZEMÉLYEK

VINCENTIO, Bécs hercege

ANGELO, a helytartója

ESCALUS, öreg tanácsúr

CLAUDIO, nemesúrfi

LUCIO, nagyszájú léhűtő

KÉT MÁSIK HASONSZÖRŰ NEMESÚRFI

PORKOLÁB

TAMÁS |

PÉTER | szerzetesek

BÍRÓ

VARRIUS

TUSKÓ, együgyű rendőr

HÓLYAG, bolond nemes

POMPEIUS, csapos

RÉMES, hóhér

BERNÁT, korhely rab

IZABELLA, Claudio húga

MARIANNA, Angelo menyasszonya

JÚLIA, Claudio szerelmese

FRANCISKA, apáca

TEKERINÉ, kerítőnő

Tanácsurak, rendőrök, polgárok, apród, szolgák

Szín: Bécs

ELSŐ FELVONÁS

1. szín

*Terem a herceg palotájában.
Jön a herceg, Escalus, tanácsurak és szolgák*

HERCEG Escalus!

ESCALUS Parancsolj hercegem!

HERCEG Csak fontoskodás volna - azt hiszem -
Kifejtenem a kormányzás mikéntjét;
Hisz bölcsességed - ennyit jól tudok -
Felülhalad minden rendű tanácsot,
Mi tőlem tellenék. Nincs hátra más:
Fényes tudásod toldd meg szorgalommal -
És élj vele! Népünk természetét,
Bécs városának institúcióit,
A közös törvény száz ágát-bogát
Úgy ismered, hogy még bölcs véreink
Között sincs párod ebben. Fogd, ez itt
A megbízásod. Tőle el ne térj!
S most Angelót hívjátok: kéretem.

Egy szolga el

Mit gondolsz: hogy fog képviselni minket?
Mi nagy gonddal szemeltük őt ki arra,
Hogy távollétünkben helyettesítsen;
Népünk félelmét és imádatát
S kormányhatalmunk minden eszközét
Órá ruháztuk. Mit tartasz felőle?

ESCALUS Ha van csak egy is Bécsnek városában
Ily tisztességre s kegyre érdemes,
Az Angelo.

HERCEG Lám, itt jön ő maga.

Jön Angelo

ANGELO Mint fenségednek készséges híve:
Várom rendelkezését.

HERCEG Angelo!
Szemünk előtt az életed: nyitott könyv.
Ki csak belétekint, láthatja nyilván:
Ki és mi vagy te. Jómagad s erényed
Nemcsak tiéd! hogy jómagad csupán
Talentumodra és talentumod
Csupán magadra áldozd. Istenünk

bennünket, ahogy mi a fáklyát. Úgy tart
S egy fáklya sem világol önmagának!
Ha erényünk nem előttünk halad,
Akár ne is legyen! Minden nemes szív
Azért teremt, hogy szolgáljon nemes célt.
A természet hitelbe adja kincsét;
Mint takarékos istennő, behajtja
A hálaadót és a kamatot.
De mért tanítsam erre a tanárt?
Figyelj hát, Angelo!
Távollétünkben hatalmunk tiéd!
A te szíved és nyelved osszon itt
Bécs városában életet s halált!
Escalus, ámbár elsőnek hívtam -
Utánad áll. Íme: a megbízásod.

ANGELO Fenséges úr, próbáld meg jobban ércem
Mielőtt rája oly nagy és nemes
Képet veretnél.

HERCEG Kár tovább szabódni:
Megfontoltan választottunk mi téged;
Foglald el tisztedet. Elutazásunk
Oly sürgető, hogy fontos dolgainkat
Itt kell hagynunk elintézetlenül.
Mihelyt időnk és módunk engedi,
Majd hírt adunk. S hírt várunk innen is!
Szívből reméljük, boldogulni fogtok
Megbízatásotokban!

ANGELO Hercegem! Engedd, hogy egy darabon elkísérjünk!

HERCEG Sietségem nem engedi.
Aggályra nincs okod - szavamra mondom -,
Hatalmad annyi, mint az én hatalmam:
Törvényeinken enyhítesz, szorítasz,
Amint te látod jónak. Add kezed!
Titokban megyek. Kedvelem a népet,
De nem szeretek közszemlére állni.
Lehet, hogy szép, de nékem nincs ínyemre
A dörgő taps, a zúgó éljenek...
Azt tartom én: nem épelméjű az,
Ki ebben tetszeleg. Nos, Isten áldjon.

ANGELO Az Ég megáldja minden tervedet!

ESCALUS Vezessen kézen s hozzon vissza épen!

HERCEG Köszönöm. Isten véletek! *(El)*

ESCALUS Ugye megengeded majd, jó uram,
Hogy nyíltan szólhassak veled?
S szeretném látni állásom mivoltát.
Hatalmam van - de mekkora s miféle?
Azt nem tudom.

ANGELO Akárcsak én. Vonuljunk hát el együtt:
Mi ketten ezt a kérdést csakhamar
Tisztázni fogjuk.

ESCALUS Követem kegyelmed.

Mindketten el

2. szín

Utca

Jön Lucio és két nemesúrfi

LUCIO Ha hercegünk meg a többi herceg meg nem egyezik a magyar
királlyal, akkor aztán minden herceg nekiesik annak a királynak.

ELSŐ NEMESÚRFI Az Ég adjon nekünk békét, de ne a magyar király békéjét.

MÁSODIK NEMESÚRFI Ámen.

LUCIO Te is olyanformán fejezted be, mint az egyszeri ájtatos kalóz, aki a
Tízparancsolattal szállt tengerre, de egyet letörölt a tábláról.

MÁSODIK NEMESÚRFI Azt, hogy: „Ne lopj!”?

LUCIO Azt levakarta

ELSŐ NEMESÚRFI Igen, mert ez a parancsolat dolga mellől parancsolta el a kapitányt
meg mind a többit. Elvégre lopni indultak! Van-e olyan katona,
akinek ínyére volna az ebéd előtti imádság, mikor békéért könyörög-
nek?

MÁSODIK NEMESÚRFI Én még sose láttam olyan katonát, aki ezért megharagudott volna.

LUCIO Nem hát, mert nem is jártál még olyan helyen, ahol asztali áldást
mondtak.

MÁSODIK NEMESÚRFI Nem-e? Hallottam egy tucatot legalább.

ELSŐ NEMESÚRFI Versben?

LUCIO Mindenféle versmértékben, mindenféle nyelven.

ELSŐ NEMESÚRFI Meg mindenféle valláson - gondolom.

LUCIO Miért ne? Az áldás csak áldás, minden vita ellenére, mint ahogy te is
csak kötni való gazember vagy minden áldás ellenére.

ELSŐ NEMESÚRFI De te is csak egy végből vagy velem.

LUCIO Egyből én, mint a bársony meg a visszája. Te vagy a visszája.

ELSŐ NEMESÚRFI Te meg a bársony. Finom bársony. Háromszor kefélt bársony. De mondhatom: inkább vagyok én a visszája, mint olyan franc módra agyonkefélt bársony, mint te. Nyomon vagyok?

LUCIO Nyomon vagy, de a nyom is terajta: látszik, hogy tapasztalatból beszélsz. Hanem saját szavadból okulok: eztán mindig koccintok az egészségedre - ráfér -, hanem egy pohárból nem iszom veled, míg élek!

ELSŐ NEMESÚRFI Azt hiszem, magam másztam bele a bajba.

MÁSODIK NEMESÚRFI Magad hát - vagy hogy a fereg másszon tebeléd.

LUCIO Ni csak, ni csak itt jön a mi Kegyosztó Mamánk! Annyi nyavalyát összeszedtem a házánál, hogy benne van nekem...

MÁSODIK NEMESÚRFI No, mennyibe?

LUCIO Találd ki.

MÁSODIK NEMESÚRFI Háromezer vörösbe.

ELSŐ NEMESÚRFI Annyiba - meg még többbe.

LUCIO Meg egy franc koronába.

ELSŐ NEMESÚRFI Te mindig valami nyavalyát akarsz fölfedezni bennem. De nagyon tévedsz. Kutya bajom.

LUCIO Hát kutya egy baj, nem mondom. Még a csontot is megeszi, mint a kutya.

Jön Tekeriné

ELSŐ NEMESÚRFI Ni csak! Már megint melyik csípődbe állott bele a nyilallás?

TEKERINÉ Jó, jó. Most kaptak el valakit éppen: már viszik is a börtönbe. Pedig többet ér, mint ötezer az ilyen magatokfajtából.

MÁSODIK NEMESÚRFI Ki az? Beszélj!

TEKERINÉ Claudio úrfi.

ELSŐ NEMESÚRFI Claudio - börtönbe? Ez nem igaz...

TEKERINÉ De bizony igaz. Láttam, amint elkapták; láttam, amint vitték; sőt mi több: harmadnapra leütik a fejét.

LUCIO Elég a bolondságból! Sehogy se tetszik nekem a dolog. Bizonyos vagy benne?

TEKERINÉ De még milyen bizonyos. És mindez csak azért történt, mert Júlia kisasszonynak gyereke lesz tőle.

LUCIO Ez igaz lehet. Claudio találkoztát adott nekem két órával ezelőttre... Márpedig ő máskor pontosan meg szokta tartani szavát.

MÁSODIK NEMESÚRFI Megjegyzem, ez azzal is összevág, amiről az elébb beszélgettünk.

ELSŐ NEMESÚRFI Főleg pedig a proklamációval.

LUCIO Gyerünk, tudjuk meg, mi az igazság!

Lucio és a két nemesúrfi el

TEKERINÉ Kit háború visz el, kit a váltóláz, kit az akasztófa, kit a szegénység...
Bizony még kuncsaft nélkül maradok.

Jön Pompeius

 Mi az, mi történt veled?

POMPEIUS Most kísérnek be egy embert.

TEKERINÉ Mit csinált?

POMPEIUS Egy lányt.

TEKERINÉ De mi a bűne?

POMPEIUS Pisztrángot fogdosott a tulajdon patakjában.

TEKERINÉ Mi az? Tán valami lánynak gyereke lett tőle?

POMPEIUS Nem, hanem valami nőnek lánya lett tőle. Hát nem hallott a proklamációról?

TEKERINÉ Miféle proklamációról?

POMPEIUS Azokat a külvárosi házakat Bécsben mind lerombolják.

TEKERINÉ Hát a belvárosiakkal mi lesz?

POMPEIUS Azokat meghagyják magnak. Azoknak is végük lett volna, ha egy bölcs polgár meg nem menti őket.

TEKERINÉ De hát minden vendégfogadónkat lerontják a külvárosban?

POMPEIUS Le a földig, asszonyom.

TEKERINÉ Bizony fölfordult az állam fenekestül! Mi lesz velem?

POMPEIUS Sose féljen! Jó cégnek mindig akad vevője. Azért, mert búcsút mondunk a szállásnak, még nem kell búcsút mondanunk a mesterségnek is. Én megmaradok a maga csaposának. Bátorság! Magával kíméllettel fognak bánni. Hisz maga majd' a szeme világát elkoptatta a szolgálatban: erre különös tekintettel lesznek.

TEKERINÉ Mit van mit tenni, jó csaposom? Gyerünk nyugdíjba.

POMPEIUS Itt jön Claudio úrfi... Kíséri a porkoláb a dutyiba. Amott meg Júlia kisasszony.

Mindketten el.

A porkoláb, Claudio, Júlia és rendőrök jönnek

CLAUDIO Fickó, mit bámultatsz országvilággal?
A börtönbe kísérj, parancs szerint!

PORKOLÁB Nem rosszindulat az, hogy így teszek:
Ez Angelo úr különös parancsa.

CLAUDIO Így sújt le a félisten, a Hatóság,
Hogy megfizessünk bűneink szerint.
Akár az Ég: ha úgy tetszik - kegyelmez,
Ha úgy tetszik - ítél. S ez mind: Igazság!

Visszajön Lucio és a két nemesúrfi

LUCIO Nézd csak! Mi juttatott rabságra - he?

CLAUDIO A nagy szabadság, úgy ám, a szabadság.
Amint zabálás hosszú bőjtnek atyja:
Minden szabadság, hogyha eltulozzuk -
Rabságra fordul. Mint patkány a mérget,
Úgy habzsolná természetünk a bűnt;
S ha jót húztunk belőle - itt a vég.

LUCIO Ha én fogságban ilyen pompásan tudnék bánni a szóval, mindjárt
elküldenék egy-két hitelezőmért. Hanem az igazat megvallva: jobb
szeretem én a szabadság bolondságát, mint a börtön bölcsességét. Mi
a vétked, Claudio?

CLAUDIO Az, amit ha kimondok: vétek ismét.

LUCIO Csak nem gyilkosság?

CLAUDIO Dehogy.

LUCIO Paráználkodás?

CLAUDIO Mondjuk rá.

PORKOLÁB Gyerünk! Menni kell.

CLAUDIO Egy szóra még, egy szóra, Lucio!
(*Félrevonja*)

LUCIO Akár ezerre, ha rajtad segíthet.
Hát így firtatják a paráznaságot?

CLAUDIO Ez így esett: tisztos kötés alapján
Egy ágyban háltam az én Júliámmal;
- Hisz ismered - már feleségem is,
Csak éppen nincsen kihirdetve még...
S azért nincsen, mert vár rá egy örökség
A jó rokonság nagyládája mélyén,
S mi jónak láttuk, hogy rejtjük szerelmünk,
Míg lassacskán felénk nem hajlanak.
De a sok édes-kettes óra titka
Túl nagy betűvel van páromra írva.

LUCIO Talán - gyerek?

CLAUDIO Az, sajnos, eltaláltad.
És most a herceg új helyettesét -
Talán az újság fénye kapta el?...
Vagy a közélet olyan, mint a ló,
S a kormányzó, ki most pattant nyeregbe,
Sarkantyuját jól oldalába vágja,

Hogy megmutassa néki: ő az úr?!...
Vagy hogy zsarnokság együtt jár a trónnal?...
Vagy együtt jár a ranggal? - nem tudom -
De új urunk most föltámasztja mind
A különféle büntetéseket,
Mik ócska kardként szögbe téve lógtak -
Húsz éve lesz már, hogy felé se néztünk!
S ő most, azért, mert hírre-névre vágyik,
A sutban alvó törvényt fölveri
És rám uszítja. Az! Hírnévre vágyik!

LUCIO Arra, esküszöm, arra! S bizony fejed olyan lazán áll már a nyakadon,
könnyebben elvesztheted, mint egy szerelmes fejőlány. Küldj a
herceg után: apellálj hozzá.

CLAUDIO Már küldtem is, csak nem találni meg.
De kérlek, Lucio, tégy meg nekem egyet!
A zárdába ma lép be a húgom,
Most kezdi meg a próbaidejét.
Tudasd vele veszélyes helyzetem.
Kérd nevemben: puhítsa pártfogókkal
A zord helytartót - menjen ő maga!
Csak ebben bízom. Mert az ifjúsága
Alázatosan, némán úgy beszél,
Hogy minden férfit megindít. Különben
Tud ő bánni a szóval, ha akar.

LUCIO Hát csak legyen is! Azért is, hogy egy kicsit fölbátorodjanak a ma-
gamfajták - mert ugyancsak megszenvednének ezt a kemény törvényt
-, no meg azért, hogy te is örülhess még az életednek. Sajnálám, ha
így bolondjára elveszítenéd egy parti biliárdon. No, megyek a
húgodhoz.

CLAUDIO Köszönöm szépen, Lucio.

LUCIO Két óra sem telik belé!

CLAUDIO *(a rendőrökhöz)* Gyerünk hát!

Mind el

3. szín

Egy monostor.

Jön a herceg és Tamás barát

HERCEG Trónom s hatalmam Bécsnek városában
Most rábíztam hivemre, Angelóra,
Ki szigorú és tiszta életű.
Ő azt gondolja, lengyel földre mentem,
Mert így hintettem és hitték is el.
Itt lesz rejtekhelyem, csak arra kérlek

Láss el ruhával és taníts meg engem
Hogy kell barát módjára forgolódnom
Azt kérded szentatyám: mért tettem ezt?

TAMÁS

Szeretném kérdeni.

HERCEG

A mi törvényünk kemény és szoros
- Szükséges zabla jó vérű lovakhoz -,
De nyugtatjuk tizennégy éve már.
Pihen a jog, mint odván vén oroszlán,
S prédára nem les. Ha szelíd apa
Nyírvesszőt vág - de csak hogy rájesszen
A gyermekekre - s nem használja aztán:
Nem félelem - gúny tárgya lesz a virgács.
Törvényünk is használatlan hevert -
S azzal kimúlt. Most már a féktelenség
Orron fricskázza a jogot magát.
A csecsszopó a dajkáját pofozza:
Oda az illem!

TAMÁS

Fenséged joga
Szabaddá tenni rab Justitiát.
Félelmesebb, ha fenséged cselekszi,
S nem Angelo.

HERCEG

Tán túl félelmes is.
Én engedtem oly hosszúra a pórázt,
Zsarnokság volna népem sújtanom
Azért, amire éppen én kapattam.
Ezért ruháztam Angelóra tisztet:
Nevem sulyával ő sújtson keményen;
Így én magam nem állok a porondra
S nem érhet gáncs. De uralmát kikémlem:
Meglátogatom, mint ilyen barát,
A népet és urát. Angelo kegyes,
Gáncsoskodástól tart minduntalan;
Titkolja azt is, hogy érbe vér foly,
S ő is kenyeret eszik, nem követ.
Most, hogy hatalmat nyert, lesz látható,
Hogy mi a látszat, és mi a való.

Mindketten el.

4. Szín

*Egy apácakolostor.
Jön Izabella és Franciska*

IZABELLA

S a nővéreknek többre nincs joguk?

FRANCISKA

Ennyi szabadság nem elég?

IZABELLA Dehogynem! Rosszul értetted szavam:
 Én inkább még nagyobb szigorra vágyom.

LUCIO *(kintről)* Hahó! Adj' Isten minden jót!

IZABELLA Ki az?

FRANCISKA Ez férfi hangja. Drága Izabella,
 Nyiss néki ajtót: tudd meg, mit akar!
 Néked szabad, de nekem már tilos.
 Ha esküt tettél, többet férfival
 Te sem szólhatsz, csak Máterünk előtt,
 S ha szólsz: az arcod nem mutathatod;
 Ha mutatod: egy árva szót sem szólhatsz.
 Megint kiált; kérlek, felelj neki! *(El)*

IZABELLA Áldás, békesség! Ki az odakinn?

Jön Lucio

LUCIO Köszöntelek, szűz! - ha az vagy. Rózsa arcod
 Azt mondja: az vagy. Megtennéd nekem,
 Hogy megmutatod, hol van Izabella?
 Még újonc itten. Szépséges huga
 Szegény bátyjának, jó Claudiónak.

IZABELLA „Szegény bátyjának?” Miért? Hadd kérdezem
 Annál inkább, mert - elárulhatom -
 Hogy én vagyok a húga, Izabella.

LUCIO Nemes szép hölgy, szívből köszönt a bátyád...
 Miért fáraszsalak: börtönben ül.

IZABELLA Szent Ég! Miért?

LUCIO Azért, amért ha én lennék a bíró,
 Csak hálát adnék néki büntetésül:
 Babával kedveskedett kedvesének.

IZABELLA Ne gúnyolódj velem.

LUCIO De így igaz.
 Gyöngém nekem, ha lányokkal beszélek,
 Összehordok tücsköt, bogarat.
 De minden szűzzel nem tréfálok így:
 Rád úgy tekintek, mint egy égi lényre,
 Kit a lemondás angyallá avat,
 S kikhez mindenkor nyíltan kell beszélni,
 Akár egy szenthez.

IZABELLA A jót gyalázod azzal, hogy kigúnyolsz.

LUCIO Ne hidd! A helyzet ez, rövidre fogva:
 Ölelkezett a bátyád és szerelme,
 S mint ételtől a test kigömbölyül,
 S mint tavasz jöttén termést hajt a föld:
 Mutatja már a hölgy termő öle,
 Hogy a legénye jól szántott-vetett.

IZABELLA Egy lányt megejtett? Húgom, Júliát?

LUCIO Hát húgod ő?

IZABELLA Az, mert azzá fogadtam,
Ahogy süldő lányok nevet cserélnek,
Gyerekségből, de szív szerint.

LUCIO Nos, ő az.

IZABELLA Hát vegye el!

LUCIO Épp itt a bökkenő.
A hercegünk oly furcsán utazott el...
Sok jó urat rászedve, köztük engem;
Már háborút reméltünk; s halljuk ám most
Azoktól, kik az államgépet értik,
Hogy hét mérföld van fenségünk szava
S igaz szándéka közt. Most trónusán
Mint korlátlan hatalmu megbizottja
Ül Angelo. De milyen ember ez!
A vére víz; hírből sem ismeri
Az indulatok huncut ingerét,
A kívánságát elsorvasztja-fojtja
Biflázással, böjttel, betűfalással.
S hogy a szilaj jó kedvre ráijesszen
Előböngész most egy paragrafust,
Egy rozsdás cikkelyt, mely bárdként lesújt
Bátyád fejére... A kemény ígéket
Mind ráolvassa, hogy „példát mutasson”.
Nincs már remény - csak hogyha szép szavad
És bájad megpuhítja Angelót.
Szegény bátyád ezért küld.

IZABELLA Istenem!
Fejét kívánja?

LUCIO Elítélte már,
S a porkoláb is parancsot kapott
- Amint hallom -, hogy végeztesse ki.

IZABELLA Ó jaj, mit is tehetnék érte én,
Kis senki-semmi?!

LUCIO Próbáld meg hatalmad!

IZABELLA Hatalmam? Kétlem...

LUCIO Árulónk a kétség:
Attól foszt meg, mit könnyedén elérnénk,
Ha volna merszünk. Menj el Angelóhoz:
Tanítsd meg: ha kéréssel ostromolják a férfit,
Mintha, Isten volna, úgy ad;
De ha térden zokog a lány, örök
Jussaként hullik az ölébe minden.

IZABELLA Amit tudok, azt megteszem.

LUCIO De gyorsan!

IZABELLA Azonnal elindulok.
Csak éppen még a Mátert értesítem,
Hogy mennem kell. Minden hálám a tiéd.
Köszönts nevemben bátyám. Még ma este
Üzenek néki, hogy mit értem el.

LUCIO Én búcsúzom.

IZABELLA Ég áldjon, jó uram.

Mindketten el

MÁSODIK FELVONÁS

1. szín

Csarnok Angelo házában.

Jön Angelo, Escalus, a bíró, a porkoláb, rendőrök, szolgák

ANGELO Ne madárijesztő legyen a törvény,
Mit kirakunk, hogy féljen a veréb,
De mert csak áll, áll: nemhogy félne tőle,
Még rája fészkel!

ESCALUS Cseppet élesebbek
- Jól van - legyünk: nyessünk itt-ott kicsit.
De holtra zúzni!... Szegény fiú!
Ha megmenthetném! Atyja mily nemes volt!
Gondold meg, jó uram
- Bár jól tudom, mily tiszta életű vagy -,
Ha egyszer benned forr az indulat
És összevág idő, hely, megkívánás
Ha egyszer véred elszánt áradása
El tudja érni azt, mit vágyva vágyott:
Nem eshetsz-e te is e bűnbe egyszer,
Amelyet most gyanútlanul elítélsz -
Magad fejére híva ki a törvényt?

ANGELO Más a kísértés, más az elbukás.
Elismerem: hol ítéletre gyűlnek,
Lehet néhány az esküdtek között,
Ki a vádlottnál is nagyobb lator.
A törvény ott sújt, hol a bűn világos:
De honnan sejtse meg, hogy tolvaj ítél
Tolvaj fölött? Ha drágakőt találunk,
Világos, hogy lehajlunk érte - nemde? -,
Mert megláttuk, de ami észrevétlen,
Azt eltapossuk, nem is gondolunk rá.
Ne mentsd őt azzal, hogy bűn bennem is
Található. Mondd inkább azt nekem:
Ha én, a bíró, szintűgy vétkezem,
Saját szavam szabjon reám halált,
S ne mentsen semmi! Meg kell halnia.

ESCALUS Belátásod szerint.

ANGELO Hej, porkoláb!

PORKOLÁB Parancs!

ANGELO Tégy róla, hogy Claudiót
Kivégezzék holnap reggel kilenckor.
A gyóntatóját küldd, készítse fel:
Zarándokútja immár véget ér.

A porkoláb el

ESCALUS *(félre)* Irgalmazz, Isten, néki is, nekünk is!
Hány gaz virul! S hány elbukik, ha szent is!
Ez bűnben fetreng s jár büntetlenül;
Az egyszer botlik, mégse menekül.

Jön Tuskó, más rendőrökkel, kísérve Hólyagot és Pompeiust

TUSKÓ Gyerünk! Ide velük! No, ha ezek jófélék, ezek nyílt jellemek, akik
egyebet se tesznek, csak jóféle nyilvános házakban buzgólkodnak -
hát akkor már én se tudom, mi a törvény. Ide velük!

ANGELO No, mi az, jóember? Hogy hívnak? Mi a baj?

TUSKÓ Követem alássan kegyelmedet, én a szegény herceg biztosa vagyok,
és a nevem Tuskó. Én a törvényre támaszkodom, kérem, és hozom
most ide kegyelmed elé ezt a két nótárius gazembert.

ANGELO Nótáriusok? Hm, miféle nótáriusok? Talán notóriusok!

TUSKÓ Követem alássan kegyelmedet, én nem is tudom bizonyosan, hogy
mifélék, de annyit tudok, hogy aljas, morális gonosztévők, és vég-
képp kifogyott belőlük minden néven nevezendő keresztyén
emberhez illő perverzió.

ESCALUS Jól adja! Ez aztán a bölcs rendőr!

ANGELO Gyerünk. Kik ezek? Téged Tuskónak hívnak? Mért nem beszélsz
Tuskó?

POMPEIUS Kuka, mint a tuskó.

ANGELO Hát te ki vagy?

TUSKÓ Ez, uram?! Csapos, félig-meddig kerítő. Egy rossz asszonynál szol-
gál, uram, akinek a házat, hallom, lebontották ott a külvárosban.
Most aztán ferdőházat tart. De azt hiszem, inkább fertőház az.

ESCALUS Honnan tudod?

TUSKÓ A feleségem, uram - denunciólom Isten előtt és kegyelmed előtt...

ESCALUS Hogyhogy? A feleségedet?

TUSKÓ Igen, uram. Hála legyen a jó Istennek, tisztességes asszony...

ESCALUS Azért denunciólod?!

TUSKÓ Igen, uram, és magam is csakúgy denunciólom, mint ő, hogy ha az a
ház nem kerítő háza, hát kár az asszonyért, mert bizony az a ház
semmi jóra nem jó ház.

ESCALUS Honnan tudod ezt, te rendőr?

TUSKÓ A feleségemtől, uram! Ha ő afféle kardinális természet volna, hát ott fajtalanságra, házasságtörésre és mindennemű fertelmességre székszuálták volna.

ESCALUS Ki? Tán az az asszony?

TUSKÓ Úgy ám, uram, Tekeriné asszony. Hanem az én feleségem a szeme közé köpött az úrfinak, úgy adta ki az útját.

POMPEIUS Követem alássan kegyelmedet, ez nem egészen így volt.

TUSKÓ Bizonyítsd be itt, ezek előtt az infámis urak előtt, te nótárius, bizonyítsd be!

ESCALUS Hallod, hogy zagyvál?

POMPEIUS Uram, az asszonyka, mikor odajött, éppen vastagodóban volt. És igen megkívánta az aszalt szilvát. De nekünk, uram, csak két szem volt már a háznál, és ez a kettő akkoriban, abban az egyszer volt, néhai időben - úgy igaz, ahogy mondom - egy gyümölcsöstálon volt, egy olyan háromgarasos tálon - kegyelmed is látott ilyen tálakat -, nem porcelántálakat, de igen jó tálak...

ESCALUS Tovább, tovább! A tálnak semmi köze az ügyhöz.

POMPEIUS Nincs annak, csakugyan nincs egy szikrányi köze se, ebben igazsága van kegyelmednek - de térjünk a dologra! Mondom, ez a Tuskóné asszony, minthogy, mondom, szép reményeknek nézett elébe, és jól megvastagodott, és mondom, igen megkívánta a szilvát, és mivel-hogy, mondom, csak kettő volt már a tálon, mert Hólyag uram - ez az úr, itt ni, személyesen -, mondom, megette a többi, és mondom, igen tisztességesen meg is fizette, mert hiszen, amint kegyelmed is tudja, Hólyag uram a három garast nem tudtam visszaadni...

HÓLYAG Az ám, csakugyan.

POMPEIUS No hát. Szóval kegyelmed akkor - amint bizonyára emlékszik - éppen magjait ropogtatta a fönt nevezett szilvának...

HÓLYAG Úgy igaz, ahogy mondod.

POMPEIUS No, jól van; hát arra is emlékezhet kegyelmed, mikor mondtam, hogy ez is meg amaz is sehogy se gyógyult ki abból a bajból - tudja -, amíg csak erős diétát nem tartott, amint kegyelmednek is mondtam...

HÓLYAG Mindez így igaz.

POMPEIUS No, jól van hát. Egyszóval...

ESCALUS Gyerünk már! Micsoda szószátyár bolond vagy! Térjünk a tárgyra! Mit csináltak a Tuskó feleségével, hogy panaszra van oka? Hadd látom, mit csináltak vele?

POMPEIUS Azt nem szabad látni, kegyelmes uram!

ESCALUS No, én se úgy értettem.

POMPEIUS De meg fogja látni kegyeled, követem alássan. Csak arra kérem kegyelmedet, nézze meg Hólyag uramat - itt ni -, évi nyolcvan forintja van; az apja mindszenetek napján halt meg... Ugye, mindszenetek napján, Hólyag uram?

HÓLYAG Mindszent este.

POMPEIUS No, jól van; azt hiszem, itt az igazság. Szóval, uram, amint ott ül ez az úr olyan alacsony széken... Az Arany Szőlőben volt ez, ugye, ahol úgy szeret üldögeálni kegyelmed?

HÓLYAG Szeretek nyilván, mert nyilvános ház, és telente igen kellemes.

POMPEIUS No, jól van akkor. Azt hiszem, itt az igazság.

ANGELO Hisz ez már hosszabb, mint egy muszka éj, mikor a leghosszabb! Én most elmegyek. És rád hagyom: vizsgáld ki az ügyet. Remélem, lesz ok megcsapatni mindent.

ESCALUS Én is hiszem. Nagyúr, Isten veled!

Angelo el

Gyerünk barátom! Hadd látom már egyszer, mit csináltak a Tuskó feleségével.

POMPEIUS Egyszer? Egyszer nem csináltak vele semmit.

TUSKÓ Követem alássan kegyelmedet, kérdezze meg tőle, mit csinált az az ember a feleségemmel!

POMPEIUS Követem alássan kegyelmedet, kérdezze meg tőlem, kérdezze csak meg mit csináltam vele.

ESCALUS No hát: mit csinált ez az úr azzal az asszonnyal?

POMPEIUS Követem alássan kegyelmedet, nézzen ennek az úrnak a képébe. Kedves Hólyag uram, nézzen őkegyelmére: jót akarok. Figyeli kegyelmed a képét?

ESCALUS Jól van, no!

POMPEIUS De igazán, követem alássan, figyelje meg jól.

ESCALUS Figyelem, no!

POMPEIUS Én pedig kész vagyok a Szentírásra subponálni, hogy a képe rajta a legrosszabb. No hát, ha a képe a legrosszabb fertály, hogy tehetett akkor Hólyag úr akármi kárt a rendőr asszonyában? Ezt szeretném megtudni kegyelmedtől!

ESCALUS Igaza van. No, te rendőr, mit szólsz hozzá?

TUSKÓ Először is, kérem, az a ház illusztris ház; másodszor is, ez a fickó illusztris fickó és a gazdasszonya illusztris nőszemély.

POMPEIUS Száradjon le a kezem, ha a felesége nem illusztrisabb valamennyi-ünkénél!

TUSKÓ Hazudsz zshivány, hazudsz, istentelen zshivány! Olyan nincs, hogy őt valaha is illusztrálták volna!

POMPEIUS Uram, már mielőtt elvette volna, régen illusztrálta.

ESCALUS Mi a jobb, az agyalágyult jámborság, vagy az agyafűrt becstelenség? Való ez?

TUSKÓ Te sátánfajzat! te futóbetyár! te istentelen Hannibál, te! Még hogy én őtet illusztráltam, mielőtt elvettem! Ha valaha is illusztráltam, hát ne nézzen engem többet kegyelmed a szegény herceg biztosának! Bizonyítsd be, te istentelen Hannibál, vagy mindjárt bepöröllek súlyos testi sértésért!

ESCALUS Ha meg nyakon töröl, akkor bepörölsz becsületsértésért.

TUSKÓ Az ám! No, ezt köszönöm szépen kegyelmednek. Mit tetszik parancsolni: mit csináljak ezzel az istentelen futóbetyárral?

ESCALUS Nézd csak, te rendőr: minthogy bizonyos bűnei vannak neki, s te azon vagy, hogy leleplezd: legjobb, ha hagyod, hogy folytassa a mesterségét, míg rá nem jössz, hogy mik is hát azok a bűnök.

TUSKÓ Az ám! No, ezt köszönöm szépen kegyelmednek. Most aztán láthatod, te istentelen zshivány, hogy hova jutottál: folytatnod kell a mesterségedet, gazember, folytatnod kell!

ESCALUS Hol születted, barátom?

HÓLYAG Itt Bécsben, uram.

ESCALUS Évi nyolcvan fontod van?

HÓLYAG Annyi, kegyelmed engedelmeivel.

ESCALUS Értem. Hát neked, komám, mi a mesterséged?

POMPEIUS Csapos vagyok; egy szegény özvegy csaposa.

ESCALUS Mi a gazdasszonyod neve?

POMPEIUS Tekeriné.

ESCALUS Nem volt ennek több ura is egynél?

POMPEIUS De volt: kilenc. Mármint a kilencedik: Tekeri.

ESCALUS A kilencedik! Gyere csak ide hozzám, Hólyag! Hólyag uram, nem szeretem, hogy csaposokkal állsz össze. Azok téged is csapra vernek, kiszipolyoznak; te meg csak akasztófára juttatod őket. No eredj, aztán többet ne halljak rólad!

HÓLYAG Köszönöm szépen. Ami engem illet, én többet nem megyek semmiféle kocsmába, hacsak be nem szipolyoznak.

ESCALUS Jól van, no: szót se többet erről, Hólyag uram. Isten hírével!

Hólyag el

Gyere csak ide hozzám, te csapos. Mi a neved?

POMPEIUS Pompeius.

ESCALUS Hát még?

POMPEIUS Popó.

ESCALUS Az már igaz: a popód rajtad a legketszetösebb. Így hátul valóságos pompás Pompeius vagy. Hallod-e, Pompeius, te félig-meddig kerítő vagy, ha leleplezed is a csapossággal - igaz-e? Mondd csak meg az igazságot: neked is jobb lesz úgy.

POMPEIUS Igazságod van, uram; szegény ördög vagyok: meg szeretnék élni.

ESCALUS Hogy szeretnél megélni, Pompeius? Úgy, hogy kerítősködjél? Mit képzelsz erről a mesterségről, te Pompeius? Törvényes mesterség ez?

POMPEIUS Ha a törvény megengedi, uram...

ESCALUS De a törvény nem engedi meg, Pompeius. Nem: ilyesmire többet nincs engedély Bécs városában!

POMPEIUS Úgy érte kegyelmed, hogy a fiatalurakat az egész városban mind kiherélteti?

ESCALUS Azt nem, Pompeius.

POMPEIUS Akkor bizony, uram, szerény véleményem szerint akaródní fog nekik. Csak intézkedjék kegyelmed a szajhák meg a kurafiak íránt, akkor a kerítőktől nincs mit félnie.

ESCALUS Csinos intézkedések készülnek, elárulhatom: csupa nyakazás meg akasztás.

POMPEIUS Ha csak tíz éven keresztül mind akasztják-nyakazzák azokat, akik úgy vétkeznek, akkor majd végül új fejek beszerzésével szórakozhatnak. Ha ez a törvény tíz évig tart Bécsben: én a legszebb bécsi ázat fogom kibérelni szobánként három garasért. Ha megéri kegyelmed, hogy így lesz, mondja majd, hogy Pompeius mester megjósolta.

ESCALUS Köszönöm, Pompeius. És hogy megháláljam a próféciádat, mondok egyet: azt tanácsolom neked, ne kerülj többet a szíнем elé semmiféle panaszz miatt, se a mostani szállásodon ne kapjalak többet, mert ha igen, Pompeius, én téged kegyetlen csatában sátradiq verlek; én leszek a te rettenetes Caesarod; egy szó, mint száz: megcsapatlak, Pompeius. Most pedig eredj, Isten hírével!

POMPEIUS Köszönöm a kegyelmed jó tanácsát. *(Félre)* Hanem azért csak aszerint fogadom majd meg, hogy a jó vér meg a jó szerencse nem tanácsol-e valami jobbat. *(El)*

ESCALUS Ide hozzám Tuskó uram! Ide, biztos uram! Míóta vagy már ebben a hivatalodban?

TUSKÓ Hét és fél éve, uram.

ESCALUS Mindjárt gondoltam a hivatalbéli ügyességedről, hogy jó ideje szolgálsz. Hét esztendőtt mondtál?

TUSKÓ Meg egy felet, uram.

ESCALUS Sokat vesződhetél! Igazságtalanul bánnak veled, hogy olyan sokszor állítanak szolgálatba. Hát nincsenek arra való embereitek ott a kerületben, akik szolgálhatnának?

TUSKÓ Bizony nincsenek! Kevésnek van esze ehhez a mesterséghez, uram. Így aztán ha rájuk kerül a sor, hát örülnek, ha engem állíthatnak maguk helyett. Én aztán megteszem egy kis pénzért: helytállok valamennyiért.

ESCALUS Ide figyelj: hozd be nekem hat-hét embernek a nevét a körzetetekből; a legderekabbakét.

TUSKÓ A kegyelmed házához vigyem?

ESCALUS Az enyémhez. Isten veled!

Tuskó el

Hány óra lehet, mit gondolsz?

BÍRÓ Tizenegy óra van, uram.

ESCALUS Gyere, barátom, ebédelj velem.

BÍRÓ Alázatosan köszönöm.

ESCALUS Úgy fáj nekem Claudio halála!
De hát hiába...

BÍRÓ Mert Angelo úr szigorú.

ESCALUS De úgy kell!
Nem irgalom az olcsó irgalom:
Csak bűn tenyész a bűnbocsánaton.
Csak hát szegény Claudio! Hiába...
Gyerünk!

Mind el

2. szín

*Ugyanott; más szoba.
Jön a porkoláb és egy szolga*

SZOLGA Kihallgatása volt. Azonnal itt lesz,
S jelentelek.

PORKOLÁB Légy szíves.

A szolga el

Hadd tudom meg:
Mi a szándéka? Hátha megpuhul.
Szegény fiú! hisz semmiség a bűne.
Nemes, pór, ifjú, vén, mind belekóstol
S épp ő haljon meg?

Jön Angelo

ANGELO Mi baj, porkoláb?

PORKOLÁB Claudiónak meg kell halni holnap?

ANGELO Hát nem megmondtam? Nincs-e rá parancsod?
Mit kérded újra?

PORKOLÁB Nehogy elsiessem.
Már engedelmet: láttam én birkákat,
Kik megbánták a kivégzés után
Ítéletük.

ANGELO Csak menj, s ezt bízd reám.
Járj el tisztvedben, vagy köszönj le róla.
Mi megkímélünk szívesen.

PORKOLÁB Bocsásson meg kegyelmed.
Hát Júliával mit tegyünk? Vajúdik:
Már *mindenórás*.

ANGELO Adjatok neki
Egy kissé jobb helyet. Ezzel siess.

A szolga visszajön

SZOLGA Az elítéltnék testvérhúga jött:
És bebocsáttatást kér.

ANGELO Húga is van?

PORKOLÁB Van, jó uram: nagyon derék leány;
Most fog belépni egy apácarendbe -
Vagy már be is lépett...

ANGELO Ereszd be hát.

A szolga el

Azt a parázna lányt helyezd el onnét,
És lásd el, amint kell - azért ne túlozz!
Így rendelem.

Jön Izabella és Lucio

PORKOLÁB Ég áldja meg kegyelmed.

ANGELO Maradj még.
(*Izabellához*) Isten hozott. Mit kívánsz?

IZABELLA Kegyelmedhez egy bús kérelmező jön
Hallgassa meg!

ANGELO Jó, mit kérelmezel?

IZABELLA Van egy vétek - legjobban én utálom,
S én óhajtom legjobban büntetését;
Nem mentegetném én - de hogyha kell!

Nem kellene - de lelkem küszködik
Nem és igen között.

ANGELO Na jó, a tárgyra!

IZABELLA Van egy bátyám: halálra van ítélve.
Uram, könyörgök: ítélj el hibáját,
S ne bátyámat!

PORKOLÁB *(félre)* Ég adja, hogy megindítsd!

ANGELO Itéljem el a bűnt, de ne a tetteit?
A bűn öröktől elítéltetett.
Egész tiszttem haszontalan, ha én is
A bűnt ítélem el, akár a törvény,
S a tetteit nem.

IZABELLA Ó szívtelen igazság!
Bátyámnak vége. Áldjon Ég, uram!

LUCIO *(félre Izabellához)*
Ne hagyj még abba! Rajta: cselekedj!
Térdelj elé, fogózz a köntösébe!
Nagyon hideg vagy. Hisz lanyhábban ennél
Egy gombostűt se kérhetnél! No, rajta!

IZABELLA Hát mindenképpen meg kell halnia?

ANGELO Nincs mentség, lányom.

IZABELLA Van! Ha megbocsátasz!
Égen-földön nem bánja senki, hidd el.

ANGELO Nem akarom.

IZABELLA S ha akarnád, tehetnéd?

ANGELO Nem *tehetem*, amit nem *akarok*.

IZABELLA De megtehetnéd - úgy, hogy a világnak
Ne árts vele -, ha szánnád tiszta szívből,
Mint én szánom?

ANGELO Döntöttünk róla, késő.

LUCIO *(félre Izabellához)* Nagyon hideg vagy.

IZABELLA Késő? Nem úgy! A szót, melyet kimondtál,
Még visszavonhatod! Hidd el nekem,
Hogy semmilyen nagyúri dísz e földön,
Se korona, se helytartói kard,
Se marsallbot, se ítélő talár
Nem ékesít *félügyse*, egy urat se,
Mint a kegyelmes szív!
Ha ő van helyeden s az ő helyén te:
Te buksz el úgy, mint ő! De bezzeg ő
Nem volna ily kegyetlen, mint te vagy.

ANGELO Menj!

IZABELLA Ó, Istenem, volnék csak én a bíró,
S te Izabella! Így állnánk vajon? Nem!
Megtudnád akkor, hogy mi az: bíró,
S mi az: fogoly!

LUCIO *(félre Izabellához)*
Csak rajta! jó nyomon vagy!

ANGELO Törvény szerint a bátyád: kárhozott.
Csak szót pocsékolysz.

IZABELLA Uram Istenem!
Hisz kárhozott volt minden lélek egykor;
S ki legtöbb joggal megvethette őket,
Az lett az Üdvözítő. Szólj, mi volna,
Ha legfőbb Bíránk ítéletre vonna
Igaz valód szerint? Gondold meg ezt,
S az irgalom megszólal ajkadon,
Mint újszülött!

ANGELO Szépséges lány, nyugodj meg.
A törvényt ítelt bátyádról, nem én.
S ha vérem volna is - öcsém, fiam -,
Így járna! Holnap meg kell halnia.

IZABELLA Már holnap? Túl hamar! Ne még! Ne még!
Nem érett még sarló alá! Hiszen
A csirkét is csak idejébe vágják!
Ne szolgáljunk az Égnek annyi gonddal,
Mint silány önmagunknak? Ó, uram,
Gondold csak meg: ki halt meg már e bűnért?
Pedig de sok követte el!

LUCIO *(félre Izabellához)* Nagyon jó!

ANGELO A törvény nem halt meg, csupán aludt.
Hány van, ki nem mert volna bűnbe esni,
Ha már az első, aki vétkezett,
Felel tettéért! Most a Jog fölébredt:
Minden múlt bűnt felír; s mint jós tükörben:
Meglátja a jövőendő vétkeket:
Az újakat s a megrögzötteket,
Miket az engedékenység tenyészt...
Felkél a Jog s írmagjuk is kiirtja
Egyszerre s mindörökre!

IZABELLA Légy kegyelmes!

ANGELO Ha törvényt látok, úgy vagyok kegyelmes
Az ismeretlen százakhoz, kiket
E megbocsátott vétek sértene.
Ez így helyes: így egy bűnért lakol,
S nem él tovább, hogy újra bűnbe essék.
Elég. Bátyád meghal. Nyugodj bele.

IZABELLA S elsőnek épp neked kell így ítélned,
S épp neki így elvesznie! Királyi
Az óriás erő - de zsarnoki,
Ha óriásul élsz vele.

LUCIO *(félre Izabellához)* Nagyon jó!

IZABELLA Ha földi uraink
Tudnának mennydörögni, mint az Isten,
Nem volna Juppiternek nyugta, mert
Egét dörgetné minden senkiházi.
A dölyfös ember
Parányi kis hatalmával feszítve
Tombolva ágál a nagy Ég előtt,
Hogy reszketnek tőle az angyalok - de,
Tudom, ha a mi vérünk folya bennük,
Holtra kacagnák magukat!

LUCIO *(félre Izabellához)* Csak rajta, rajta, kislány, megpuhul,
Már jó úton van, látom.

PORKOLÁB *(félre)* Adja Isten!

IZABELLA Embertársunk nem mérhetjük magunkkal.
Nagy úr gúnyt űz a szentekből: ez „élc”.
Közembernél: ocsmány szentségtörés.

LUCIO *(félre Izabellához)* Most jó csapáson vagy: csak így tovább!

IZABELLA Mi tiszt uraknál mérges szócska csak,
Legénységnél: parasztkáromkodás.

LUCIO *(félre Izabellához)* Ezt is tudod? No még!

ANGELO Mért ostromolsz velős mondásaiddal?

IZABELLA Mert jól tudom: a hatalom, ha vét is,
Önnönmagában hordja azt az írt,
Mely a sebet hegeszti. Szállj magadba;
Zörgess belül és kérdezd meg szived:
Nincs ott olyan, mint bátyám bűne volt?
És ha szived bevallja gyengeségét,
Ne követeld egy fél szóval se többé
Bátyám halálát.

ANGELO *(félre)* Vér lüktet szavában,
S felkorbácsolja az én vérem is.
Isten veled!

IZABELLA Ne menj el, jó uram!

ANGELO Meggondolom még. Jöjj el holnap újra.

IZABELLA Megvesztegetlek, jó uram! Ne menj el!

ANGELO Hogyan? Megvesztegetsz?

IZABELLA Olyan kinccsel, mit az Ég oszt meg veled.

LUCIO *(félre Izabellához)* Majd' elrontottad!

IZABELLA Nem hitvány pénzzel, nem „próbás” arannyal,
Nem drágakővel, mely kincs vagy szemét,
Ahogy tekintjük - de igaz fohással,
Mely napkelte előtt száll fel az égbe,
Könyörgésével bőjtölő szüzeknek,
Tisztult szíveknek, kiknek gondolatja
Nem e világi.

ANGELO Nos, jöjj holnap újra.

LUCIO *(félre Izabellához)* Jól van; elég. Gyerünk.

IZABELLA Az Ég kegyelme óvja lelked!

ANGELO *(félre)* Ámen:
Mert gondolatom arra tévelyeg,
Hol a fohász kolonc.

IZABELLA S holnap kegyelmed
Mikor keressem?

ANGELO Délig bármikor.

IZABELLA Ég óvjon!

Izabella, Lucio és a porkoláb el

ANGELO Tőled! Épp e tisztaságtól!
Mi ez? Mi ez? Ő a hibás, vagy én?
Ki vétkesebb: kísértő vagy kísértett?
Ha!
Ő nem! Nem ő a bűnös: én, csak én,
Ki napon fekszem violák között,
S csak rothadok a jótékony sugártól,
Mint hulla, míg a violák virulnak...
A szüziesség inkább föltüzel,
Mint a kacérság? Bőven van bitang föld:
Mért vágyunk szentélyt romba dönteni,
Hogy bűnünk ott üssön tanyát? Fúj!
Mit is csinálsz, ki vagy te, Angelo?
Kívánod őt ocsmányul épp azért,
Mi tisztává teszi? Hagyd élni bátyját!
A tolvajoknak szabad útja van,
Ha lop a bíró! Tán belészerettem,
Hogy vágyom egyre hangját hallani,
S habzsolni szép szemét? Vagy álmodom?
Ó, agyafűrt a Sátán: szentet úgy fog,
Hogy szentet tart csalétkül a horgán!
Legvésebb kísértés az, midőn
Erény szerelme hajt a bűnbe. Szajha,
Se fortéllyal, se istenadta bájjal,
Föl nem kavart - és most e tiszta lány
Eszem veszejt... Mindeddig, ha láttam,
Hogy bomlik más, nevettem és csodáltam. *(El)*

3. szín

*Egy szoba a börtönépületben.
Jön a herceg szerzetesnek öltözve és a porkoláb*

HERCEG Adj' Isten, porkoláb! úgy nézem, az vagy.

PORKOLÁB Az én. Mit kívánsz tőlem, jó barát?

HERCEG Szent rendem és a szeretet szavára
A senyvedőket jöttem látogatni
Itt börtönünkben. Adj módot reá,
Hogy lássam őket, és mondd el nekem,
Kinek mi bűne, hogy a lelki vigaszt
Ahhoz szabjam.

PORKOLÁB Ha éppen kell, én többet is teszek.

Jön Júlia

 Nézd: ott jön egy lakónk: nemes kisasszony.
Ezt ifjúsága lángja kapta úgy el,
Hogy megperzselte jó hírét: babát vár.
A férfit, azt elítélték. Oly ifjú:
Még inkább arra való volna, hogy
Megint vétkezzék, nem hogy vesszen érte.

HERCEG Vesszen? Mikor?

PORKOLÁB Már holnap, úgy hiszem.
(*Júliához*) Gondoskodtam terólad: várj kicsit,
Majd elvezetnek.

HERCEG Bánod, szép lány, a bűnt, mint elkövettél?

JÚLIA Bánom bűnöm s a szégyent tűrve tűröm.

HERCEG Kioktatlak lelked vizsgálatára,
Hogy próbára tedd penitenciád:
Nem kongó szó-e?

JÚLIA Várom oktatásod.

HERCEG Szereted a férfit, ki tönkre tett?

JÚLIA Akár a lányt, ki tönkre tette őt.

HERCEG Úgy látom hát, hogy azt a szörnyű dolgot
Ti egyetértve tettétek?

JÚLIA Igen.

HERCEG Akkor hát a tiéd a súlyosabb bűn.

JÚLIA Bevallom ezt és bánom, szentatyám.

HERCEG Nagyon helyes, leányom: csak ne azt bánd,
Hogy vétkeztél ezt a szégyent hozta rád!
Ilyen bánat magunknak szól csupán,
De nem az Égnek. Ez csak azt mutatná,

Hogy félelemből szolgálunk neki,
S nem szív szerint.

JÚLIA A vétket bánom s a gyalázatot
Örömmel vállalom.

HERCEG Így tarts ki, lányom.
Párodnak, hallom, holnap veszni kell:
Megyek lelkét előkészíteni.
Az Ég őrizzen! *Benedicite! (El)*

JÚLIA Holnap veszni kell. Ó igaztalan
Szerelem: azért halasztod halálom,
Hogy rettegjem tovább!

PORKOLÁB Szegény fiú.
Mindketten el

4. szín

*Szoba Angelo házában
Jön Angelo*

ANGELO Mikor fohászkodom s elmélkedem,
Fohászkodásom s elmém kétfelé jár.
Üres szavam az Égé, ám a lelkem
Nyelvemre nem hajt: ott csüng Izabellán.
Számon: az Ég; de csak kérődzi szám
A szót: szívemben burjánzik a bűn.
Az állam - kedves tanulmányom egykor -
Mint jó könyv, melyet százszor átlapoztunk:
Unalmas már. Fennen fitogtatott
Szilárd erényem elcserélhető.
A vér csak vér marad:
Ördög szarvára írhatod, hogy „angyal”,
Meg nem tagadhatja önmagát.

Jön egy szolga

Ki az?

SZOLGA Itt egy apáca: Izabella vagy ki...

ANGELO Vezesd elém.

A szolga el

Nagy Isten!
Mért zúdul ide minden vér szívemre,
Hogy csak fuldoklik tehetetlenül,
S a többi tagból elszáll hirtelen
Utolsó csepp erőm is?

Jön Izabella

Mi az, szép leány?

IZABELLA

Jöttem megtudni kívánságodat.

ANGELO

Én azt szeretném jobban, hogyha tudnád,
Nem kérdenéd. Bátyádnak veszni kell.

IZABELLA

Hát így... Ég áldja meg kegyelmedet.

(Indulna)

ANGELO

Élhetne még. Élhetne oly soká,
Mint te vagy én - de meg kell halnia.

IZABELLA

Mert elítélted?

ANGELO

Úgy van.

IZABELLA

S kérlek: mikor kell? Hadd készüljön úgy
- Nagyobb vagy kisebb haladék szerint -,
Hogy lelke kárt ne valljon.

ANGELO

Fuj, ocsmányi bűn! Kegyelmet adhatunk
Annak is, ki a természettől ellop
Egy élő embert, hogyha megbocsátjuk
E mocskos kéjt, mely Isten képe mását
Titkon veri hamis pecsétnyomóval.
Mert van nagyobb bűn elveszejtetni
Egy igazul teremtett életet,
Mint tilos úton-módon létrehozni
Egy hamisat.

IZABELLA

Az ég színe előtt, de nem a földön.

ANGELO

Úgy gondolod? Most megszorítalak!
Mi lenne jobb: igaz törvény szerint
Vesszen bátyád - vagy váltságul helyette
Átadnád tested a parázna vágynak,
Mint az, kit ő bemocskolt?

IZABELLA

Mondhatom:
Inkább adnám át testem, mint a lelkem.

ANGELO

Lelkedről nincs szó: kényszerű bűnök
Fölíratnak, de nem számítanak be.

IZABELLA

Hogyan mondod?

ANGELO

Nem, ezt nem állítom.
Még visszavonhatom... Felelj csak erre:
Én most mint az írott törvény szava
Bátyád fejére a halált kimondom:
Nem volna-e jóság a bűnbe, mely
Megmentené a bátyád?

IZABELLA

Tedd meg azt.
A terhét én lelkemre vállalom;
Hiszen nem is bűn az, csak tiszta jószág.

ANGELO *Te tedd meg azt; ha terhét vállalod,
Ellensúlyozza majd a bűnt a jószág.*

IZABELLA *Ha bűn tőlem, hogy esdek életéért:
Hadd hordozom; s ha bűn tetőled az,
Hogy meghallgatsz: könyörgök majd az Égnek:
Számítassék be az én vétkemül,
S téged ne terheljen.*

ANGELO *Nem úgy. Figyelj rám.
Elméd rosszul követ: vagy együgyű vagy,
Vagy tetteted magad - s ez nem helyes.*

IZABELLA *Legyek bár együgyű s mindenre gyenge,
Csak valljam is meg jámborul hibámat.*

ANGELO *Ó, bölcsesség! Szapulja önmagát -
Csak hogy ragyogjon (mint farsangi maszk
A rejtett bájról szebbeket regél,
Mint bármi meztelen báj). Nos, figyelj!
Hogy jól megérthess, szólok vaskosabban:
Bátyádnak veszni kell...*

IZABELLA *Igen.*

ANGELO *Oly bűne van - napnál világosabb -,
Hogy a törvény mást nem szabhat ki rá.*

IZABELLA *Igaz.*

ANGELO *Mondjuk, hogy nincs más mód megmenteni
- Ezt nem állítom, csupán felteszem -,
Nincs mód megmenteni, kivéve egyet:
Te, húga, megtudod, hogy megkívánt
Egy férfi, aki befolyása által
Vagy rangja folytán levétetheti
bátyádról a törvény szoros bilincset...
Nos, mondom, nincs más választás előtted:
Vagy átadod testednek kincseit
Az említettnek, vagy - bátyád kivégzik.
Mit tennél akkor?*

IZABELLA *Csak annyit bátyámért, mint magamért.
Ha én volnék a halálraítélt,
Korbács nyomát rubintként hordanám,
S úgy várnám a halált, mint nagybeteg
A pelyhes ágyat. Csak azért sem adnám
A testemet!*

ANGELO *Akkor bátyád kivégzik!*

IZABELLA *A kisebb árat mégis így fizetjük:
Inkább haljon meg egyszeri halállal
A báty, mintsem a húga - őt kiváltva -
Örök halállal.*

ANGELO S nem volnál így te éppolyan kegyetlen,
Mint az ítélet, melyet úgy gyaláztál?

IZABELLA Aljas mentés vagy önkéntes bocsánat:
Különböző dolog. Törvény kegyelme
S oly mocskos váltság cseppet sem rokon.

ANGELO Imént zsarnoknak mondtad még a törvényt,
S bátyád bukását nem bünszámba vetted,
Csak jó mulatságnak.

IZABELLA Uram, bocsáss meg: hogy célunk elérjük,
Gyakran beszélünk nem szívünk szerint;
Így mentegettem azt, mit gyűlölök,
Óerte, akit forrón szeretek.

ANGELO Gyöngék vagyunk.

IZABELLA Haljon meg hát a bátyám -
Ha gyöngeségével egyedül áll.
S nem egy nagy gyarló nemzetség fia.

ANGELO Az asszony is csak gyöngé ám!

IZABELLA Az. Mint a tükre, melyben elmereng,
S mely oly könnyen törik, mint váltja képét.

ANGELO Nocsak de most, hogy így vallasz nemedről
Asszony! Ha több vagy ennél, semmi vagy!
S ha asszony vagy - és erre vallanak
A látható jelek - mutasd ki most!
Öltsd fel a hozzá illő színeket!

IZABELLA Én, jó uram, csak *egy* nyelven tudok;
Nagyon kérlek, beszélj úgy, mint előbb.

ANGELO Értsd meg: szeretlek.

IZABELLA Bátyám szerette Júliát -
S azt mondtad erre: meg kell halnia.

ANGELO De nem kell, hogyha engemet szeretsz.

IZABELLA Tudom, hogy erényed följosít rá,
Magad kicsit csunyább színben mutatnod,
Hogy mást leplezz.

ANGELO Nem! Becsületemre!
Hidd el: szavam szándékom tükrözi.

IZABELLA Kis becsület olyan nagy hitelhez!
Gonosz szándék! Csalás! Világcsalás!
De kikiáltom, Angelo, siess!
Most írd meg a kegyelmezést! Ha nem:
Teli torokkal hirdetem világgá,
Ki vagy valóban!

ANGELO

De ki hisz neked?
Szeplőtlen hírem, józan életem,
S magas rangom - ha azt mondom: hazudsz -
Elsőpri menten minden vádat.
Megfulladhatsz a sok bizonykodástól:
Mind rágalommá foszlik! Nincs megállás:
Zúgó véremre zablát nem vetek!
hajolj meg e vad indulat szavára!
hagyj minden illemet, pironkodást:
- Fölös kolonc a vágynak! - Váltsd ki bátyád:
Kívánságomra engedd át a tested!
Ha nem teszed: nemcsak fejét veszik;
Ridegséged még nyújtja is halálát
Lassú kínokkal. Holnapig felelj,
Vagy szenvedélyem rajta tombolom ki:
Zsarnok leszek! Beszélhetsz, úgyse használ:
Hamisságom súlyosabb igazadnál! (El)

IZABELLA

Kinek panaszkodjam? És hogyha szólnék,
Ki hinné el? Veszélyes száj, amely
Egy nyelven, együtt készen tartogat
Igent s nemet. A törvényt úgy csavarja,
Hogy kénye-kedvének földig hajoljon,
Igazságot s gázságot megragad,
Hogy kedvét töltse. Bátyámhoz megyek!
Bár elbukott a vér szavára hajtva,
Oly nemes szív: ha volna hús feje,
Hús véres tőkén áldozná fel inkább,
Semhogy prédául adja húga testét
A förtelennek.
Élj, Izabella, tisztán, halj meg Claudio:
Tisztaságunk bátyánk előtt való.
Most tudja meg, Angelo mit kívánna,
és fölkészítem lelkét a halálra.

HARMADIK FELVONÁS

1. szín

A börtönben.

*Jön a herceg barátnak öltözve,
Claudio és a porkoláb*

HERCEG Tehát remélsz kegyelmet Angelótól?

CLAUDIO A nyomorultaknak nincs más vígasza,
Csak a remény.
Életre várok - s halni kész vagyok.

HERCEG Csak a halálra készülj! s bármi vár:
Élet - halál - könnyebb lesz mind a kettő.
Csak mondd az életnek: ha elveszítlek.
Olyat veszítek, mit bolond kuporgat!
Oly semmiség vagy! Gyenge földi házad
Az égi változások kénye rázza.
Halál bolondja vagy: futsz, hogy kerüld -
S folyton felé rohansz. Nem vagy nemes:
Mi pompa tested-lelkedet vidítja -
Sárban fogant. De még bátor se vagy:
Egy féreg kis fullánkja megremegtet.
Csak álmod nyugtat el - hányszor hívod! -
S félsz a haláltól, pedig az se más.
Önnönmagad se vagy: ezernyi sejted
A porból vétetett. Boldog se vagy:
Küzdesz azért, mi nincs meg, s ami megvan,
Már elfelejtetted. Állandó se vagy:
Kedélyed kerge módra változik
A hold szerint. Ha gazdag vagy: szegény vagy.
Mint egy számár, mely kincstől roskadoz,
Cipelheted a terhet egy napig -
S leoldja a halál. Nincs egy barátod:
Önnön véred, ki atyjának nevez,
Saját ágyéköd édes magzata,
Átkozza a csúzt, köszvényt és fekélyt,
Hogy eddig el nem vitt már a pokolba.
Az ifjúság s a vénség is csalódás:
Csak annyi, mint egy délutáni álom.
Szép ifjúságod pénzért, mint a rokkant,
A szélütött vénséghez esdekel;
S ha már öreg vagy és bőségben élsz:
A tűz, erő, vágy, szépség - mind oda,
Hogy vígan éld napod... Hát élet ez?

Hisz ilyen élet száz halált takar!
S mi mégis a haláltól rettegünk,
Mely mindent elsimít.

CLAUDIO Hálásan köszönöm.
Ha élni vágyom: csak halált lelek.
Ha halni vágyom: életet... Legyen hát!

IZABELLA *(kintről)*
Áldás és békesség!

PORKOLÁB Ki vagy? Jöjj!
„Adj Isten”-nek „Fogadj Isten” kijár.

HERCEG *(Claudióhoz)* meglátogatlak nemsokára újra.

CLAUDIO Köszönöm szépen, szentatyám.

Jön Izabella

IZABELLA Beszélhetnék egy-két szót Claudióval?

PORKOLÁB Isten hozott! Nézd, uram, itt a húgod.

HERCEG Egy szóra, porkoláb!

PORKOLÁB Akár kettőre is.

HERCEG Bujtass el úgy, hogy halljam, mit beszélnek.

A herceg és porkoláb el

CLAUDIO Mi jó vigaszt hoztál, hugom?

IZABELLA Olyant, mint minden vigasz... Jót, nagyon jót!
A helytartónak dolga van az égben
És gyors követnek tégedet szemelt ki,
Hogy képviseld őt mindörökre ott fenn.
Készülj el gonddal és minél előbb;
Már holnap indulsz.

CLAUDIO Nincsen semmi mentség?

IZABELLA Olyan van csak, mely egy fejet kiváltva
Egy szívet megrepeszt.

CLAUDIO De van tehát?

IZABELLA Igen, bátyám, te életben maradhatsz;
De bírásban sátáni irgalom van;
Ha kérsz belőle: életed megadja,
De holtig megköt.

CLAUDIO Börtön mindhalálíg?

IZABELLA Az, az! Börtön halálíg; oly bilincs,
Mely - bárha a széles világ tiéd is -
Lekötve tart.

CLAUDIO Ez hogy lehet, nem értem?

IZABELLA Ha elfogadod, azzal leveted,
Mint testi ruhát, tisztességedet,
És meztelen maradsz.

CLAUDIO Mi az? Beszélj!

IZABELLA Jaj, megijesztesz, bátyám! Reszketek,
Hogy majd ragaszkodsz lázas életedhez
S örök becsületnél hat-hét telet
Nagyobbra tartasz. Szólj: meg mersz-e halni?
Csak félelmünktől nő meg a halál.
A kis bogár, mit lábunk eltapos,
Testében éppolyan fájdalmat érez,
Mint egy haldokló óriás.

CLAUDIO Miért szégyenítasz meg így?
Csak nem hiszed, hogy erőt koldulok
A gyöngé nádtól? Hogyha halni kell,
Úgy várom a sötétet, mint menyasszonyt,
S karomba zárom.

IZABELLA Ez bátyám szava! S atyám szózata
a kriptamélyből! halál vár reád:
Tisztább vagy, semhogy megvedd életed
Egy aljas alkun. E színleg szent helytartó,
Ki jámbor képpel, megfontolt beszéddel
Az ifjúságra s minden léhaságra
Úgy csap le, mint sas a csibére - ördög!
Ha fölkaparnák lelke mocsarát,
A pokol nyílna meg.

CLAUDIO A jámbor Angelo?

IZABELLA Ó, a pokol furfangos álruhája!
A legocsmányabb testet ékesíti
S takarja el. Képzeld csak, Claudio,
Ha szüzességem néki áldozom,
Szabad lehetsz.

CLAUDIO Nagy Ég! Az nem lehet!

IZABELLA De!
Megengedné ez ocsmány vétek árán,
Hogy mindhalálíg vétkezz. Még ma éjjel
Vagy megteszem - szörnyű kimondani! -
Vagy holnap reggel meghalsz.

CLAUDIO Meg ne tedd!

IZABELLA Ó, volna szó csak életemről!
Mint egy gombostűt, úgy hajítanám el,
Hogy szabadulhass!

CLAUDIO Köszönöm, hugom.

IZABELLA Készülj rá, bátyám, hogy holnapra meghalsz.

CLAUDIO Igen. De hát a vére hajtja őt is,
Hogy a törvényt, mit úgy erőszakolt.
Most fölfricskázza? Akkor az nem is bűn;
Vagy legkisebb a hét főbűn között.

IZABELLA A legkisebb?

CLAUDIO Hogy is járhatna érte kárhozat?
Hát ő, a bölcs, vállalná percnyi kéjért
Az örök büntetést? Ó, Izabella!...

IZABELLA Mi lelt, bátyám?

CLAUDIO Borzasztó a halál!

IZABELLA S utálatos a meggyalázott élet.

CLAUDIO De meghalni! Ki tudja, hova menni?...
Hideg zugban kushadni és rohadni!...
E forró, érző, mozgó valami -
Egy sárcomó... A játszi kedvű szellem
Tüzes folyókba vész, vagy tévelyeg
Vacogtató, irdatlan jégcsapok közt...
A láthatatlan szelek börtönében
Körülzúgni e lebegő világot!
Szörnyűbbnek lenni minden szörnyetegnél,
Mit csak felajzott, bomlott képzelet
Szűkülve fest - ó, ez kibírhatatlan!
A legyűlöltebb, gyötrő földi élet
- Betegség, ínség, vénség, börtön együtt -
Az Éden kertje reszkető szivünknek,
Ha zörget a halál.

IZABELLA Ó, jaj nekem!

CLAUDIO Édes hugom, hadd éljek!
Ha vétkezel, hogy bátyádat kiváltsad,
Feloldozást nyersz majd e bűn alól,
Sőt jótett lesz az.

IZABELLA Ó, te szörnyeteg!
Gyáva féreg! Gyalázatos gazember!
Hát vétkem által kívánsz megmaradni?!
Nem vérbűn szinte, ha testvérhugod
Gyalázatán nyersz életet? Mit higgyek?...
Ments Ég - anyám megcsalta tán apámat?
Ilyen elfajzott utód nem eredhet
Az ő véréből. Csak azért se most már!
Vessz el! Ha csak bókolnom kéne egyet
Megváltásodra, annyit sem csinálnék!
Halálodért elmondok száz könyörgést:
Egy árva szót sem megmentésedért!

CLAUDIO De hallgass meg, hugom!

IZABELLA Fúj, fúj, eredj!
 Nem botlottál: a bűn természeted.
 A kegyelem kerítőd volna csak:
 Jobb, ha meghalsz hamar.

CLAUDIO Hallgass meg, hugom!

Visszajön a herceg

HERCEG Egy szóra csak, egy szóra csak, leányom!

IZABELLA Mit óhajtasz?

HERCEG Ha időt szakítanál számomra, volna egy-két szavam hozzád. Magad javát is szolgálod, ha teljesíted a kérésemet.

IZABELLA Fölös időm nincsen - úgy kell ellopnom egyéb dolgaimtól -, de röviden szolgálatodra állok. *(Odébb megy)*

HERCEG *(félre, Claudióhoz)* Fiam, én fél füllel hallottam, mi történt itt közted meg a húgod közt. Angelónak soha esze ágában sem volt, hogy elcsábítsa Izabellát; csak az erényét tette próbára. Így gyakorolja ítélőképességét a különféle jellemeken. A te húgodban igaz becsület lakozott: jámborul megtagadta a kérést - és Angelo örült neki a legjobban. Én gyóntatója vagyok Angelónak, s tudom, hogy így igaz. Készülj hát a halálra, ne áltasd a szíved csalóka reménységgel: holnap meg kell halnod. Borulj térdre, és készülődj.

CLAUDIO Hadd kérek húgomtól bocsánatot! Úgy elment kedvem az élettől, hogy csak azért könnyörgök már: bár megszabadítanának tőle.

HERCEG Ebben maradj meg. Isten veled.

Claudio el

Egy szóra porkoláb!

Jön a porkoláb

PORKOLÁB Mi a kívánságod, atyám?

HERCEG Az, hogy amint jöttél, menj el. Hagyj magamra egy kicsit ezzel a lánnyal. Érzületem és ruhám kezeskedik róla, hogy társaságomban nem esik bántódása.

PORKOLÁB Igenis.

HERCEG Véletlen folytán megtudtam, hogy mivel ostromol Angelo. Csodálkoznám is rajta, ha az emberi gyarlóság nem szolgálna épp elég példával efféle elbukásra. Mit fogsz csinálni, hogy a helytartónak is kedvére tégy, s a bátyádat is megmentsd?

IZABELLA Most megyek megadni a választ: inkább haljon meg bátyám a törvény szerint, mint hogy gyermekem születésük törvénytelenül. De hogy csalódik a jó herceg Angelóban! Ha valaha visszatér, és beszélhetek vele: egy szót se szóljak másról, míg le nem lepleztem Angelo uralmát!

HERCEG Az bizony nem ártana! Hanem, amint most áll a dolog, azzal bújna ki Angelo a vádad alól, hogy ő csak próbára akart tenni. Úgyhogy hallgasd meg jól a tanácsaimat. Azt hiszem, nyugodt lélekkel megtehetnéd, hogy egy szegény megsértett leányt érdeme szerint megjutalmazz; bátyád kiváltképpen a kegyetlen törvény alól; magad jámbor személyén se ejts foltot - meg még a messze járó hercegnek is nagy örömet szerez. Mert hátha egyszer csak haza talál jönni, és fülébe jut a te dolgod.

IZABELLA Szívesen megteszek mindent, amit igaz lelkem szerint megtehetek.

HERCEG Hallottál-e Mariannáról? Húga annak a vitéz katonának, Frigyesnek, aki tengerbe veszett.

IZABELLA Hallottam arról a lányról; dicsérettel emlegették a nevét.

HERCEG Ezt a lányt kellett volna elvennie Angelónak. Eskü alatt eljegyezte magának, s már a lakodalom is ki volt tűzve. De az eljegyzés meg a kitűzött menyegzői nap közt a lánynak a bátyját, ezt a Frigyeszt, hajótörés érte a tengeren. Elsüllyedt a hajója, s azon volt a húga hozománya is. Képzeld el, milyen csapás volt ez szegényre, elvesztette a bátyját, akit olyan forrón, olyan jó testvér módjára szeretett; vele együtt a hozományát; s mindennek a tetejébe elvesztette még eljegyzett vőlegényét Angelót is.

IZABELLA Lehetséges volna? Így cserbenhagyta Angelo?

HERCEG Otthagya könnyei közt; *egy*et le nem törölt! Visszavonta minden esküvését azzal az ürüggyel, hogy valami becsstelenséget fedezett fel a lányban. Rá se hederített a sírás-rívásra - még most is utána sóvárog Marianna. De ő olyan, mint a márvány: öntözhetik a lány könnyei, meg nem olvad.

IZABELLA Milyen jótétemény volna a haláltól, ha kiragadná e világból azt a szegény leányt! És milyen gazság az élettől, hogy az az ember még világát is élheti! De mi haszna lehet Mariannának az én ügyemből?

HERCEG Angelo szívtelen keménysége nemhogy kioltotta volna szerelmét: még szilajabbá, még tombolóbbá tette, mint torlasz a folyót. Menj el Angelóhoz; tégy úgy, mintha engednél a kérésének: ígérj meg mindent. De kösd ki ezeket: először, hogy nem maradsz nála sokáig; azután, hogy egész idő alatt teljes legyen a sötétség, és egy szó se essék; végül pedig, hogy a hely alkalmas legyen. Ha ezeket megígéri - sikerül minden. Azt a megsértett leányt rávesszük, hogy menjen el a találkozóra, és helyettesítsen téged. Ha azután kitudódik az eset, kénytelen lesz Angelo a jóvátételre. S így bátyád is megmenekül, a becsületeden sem esik csorba, szegény Marianna is boldogul, s leleplezzük a helytartót is. A leányt majd én kioktatom, Nos, hogy vélekedsz a dologról?

IZABELLA Már a gondolata is megnyugtat. Bízom benne, hogy minden jó végre jut.

HERCEG Ez főképp rajtad áll. Siess hamar Angelóhoz! Ha éjszakára ágyába kér, ígérd neki, hogy meglesz. Én megyek azonnal a Szent Lukács-majorba: ott lakik Marianna, abban a körülárkolt házban. Ott tudakozódj utánam.

IZABELLA Köszönöm a jó tanácsot! Isten áldjon, szentatyám!

Mindketten el

2. Szín

Utca a börtön előtt.

*Egyik felől jön a herceg, szerzetesnek öltözve, mint az előbb;
másik felől jön Tuskó rendőrökkel és Pompeiusszal*

TUSKÓ Nohát, ha közbe nem lép valaki, ha ezután is így nyakló nélkül adjátok-veszitek a lányokat-legényeket, mint a lábasjószágot, hát a végén több lesz a zabigyerek, mint a bolha.

HERCEG Szent Isten! hát ez miféle szerzet?

POMPEIUS Oda a jó világ, mióta a két fekete kereset közül a vígabbikat betiltották, a rosszabbikra meg a törvény erejével prémes bekecset adtak, hogy valahogy meg ne fázzék. Báránybört varrtak belül, rókával szegték felül - ez is mutatja, hogy mindig a ravasz kerül felül.

TUSKÓ Na mozgás, fickó! Adjon Isten minden jót, atyám.

HERCEG Teneked is. Mit vétett ellened ez a gazfickó?

TUSKÓ Ez, kérem alássan, a törvény ellen vétett. Sőt azt gyanítjuk, kérem, hogy tolvaj, merthogy egy igen ravasz tolvajkulcsot találtunk nála - be is küldtük mindjárt a helytartónak.

HERCEG Nem szégyelled magad, hitvány kerítő?
Te abból élsz, hogy mást a rosszra csábítsz!
Gondold csak meg, mily ocsmány bűnök árán
Tömöd hasad s kerítsz magadra gúnyát.
Igen, mondd ezt: a mások állati,
Utálatos hancúrozása éltet:
Abból eszem, iszom, ruházodom.
Hogy hiheted, hogy élet így az élet,
Büdös mocsárban?... Hallod-e, javulj meg!

POMPEIUS Nem mondom, van valami бүдös a dologban; de én bebizonyítom...

HERCEG Bebizonyítod, hogy az ördögé vagy!
Neked csak ad a бűnről bizonyítványt!
Lecsukni түstént! Egy kis lecke ráfér
Ilyen baromra!

TUSKÓ A helytartó elé kell vinni. Az már előre figyelmeztette! A helytartó nem szenvedheti az efféle kurafit. Ha csakugyan kerítő, és csakugyan a helytartó elé kerül, hát azt mondom, úgy fog járni a nyaka, mint a te derekad: kötelet kap.

POMPEIUS Itt a segítség! Itt, aki jótáll értem! Ez az úriember itt nekem barátom!

Jön Lucio

LUCIO Ni, a nemes Pompeius! No, mi az? Kullogsz a Caesar szekere után kötve? Hát meghurcolnak diadalmenetben? Ej, nem akad itt már egyetlen nőszemély, aki ért hozzá, hogy az ember zsebébe bedugja a kezét, s aztán markolva húzza ki? Mit mondasz, he? Mit mondasz, te vén húskereskedő? Semmi újság? Minden a régiben? Csak gubbasztunk kukán - mi? Hogy áll a bál?

LUCIO Hogy van az én drágalátos bogaram, az asszonyod? Kerít-e még, he?

POMPEIUS Ami jó hús otthon akadt, annak mind végire járt, most aztán maga ül nyakig a pácban.

LUCIO Nagyon helyes; ez a rendje; így kell ennek lenni: csak a mucik legyenek mindig frissek, a mama maradhat a pácban. Világos, mint a nap; így kell ennek lenni. Hát börtönbe vonulsz, Pompeius?

POMPEIUS Oda.

LUCIO Katonadolog, Pompeius, menj Isten hírével: mondd, hogy én küldtelek. Adós vagy tán, azért visznek? Vagy mi baj?

TUSKÓ Kerítő, kerítő: azért visszük!

LUCIO Hát csak csukjátok is be. Ha kerítőnek kijár a börtön: neki van ám csak jussa hozzá! Mert annyi szent, hogy kerítő, mégpedig időtlen idők óta. Már annak született. No, Isten hírével, jó Pompeius. Üdvözlöm a börtönt. Most aztán jó házigazda lesz belőled: őrzöd a házát.

POMPEIUS Remélem, hogy uraságod tanúskodik mellettem.

LUCIO Azt nem Pompeius. Nem divat az manapság. Inkább kérni fogom, hogy tovább tartsanak lakat alatt. Ha nem viseled elég béketűrően, csak azért lesz, mert több a véred, mint kéne. No, Isten veled, derék Pompeius! Minden jót, barát!

HERCEG Minden jót neked is!

LUCIO A kis Brigi még mindig úgy festi magát, he?

TUSKÓ Mozgás, mozgás!

POMPEIUS Aztán majd nem tetszik tanúskodni mellettem?

LUCIO Se majd, se most, Pompeius. Mi újság a nagyvilágban, fráter, mi újság?

TUSKÓ Mozgás, mozgás!

LUCIO Bújj csak be az ólba, Pompeius, bújj be.

Tuskó a többi rendőrrel és Pompeiusszal el

Mit hallottál a hercegről, fráter?

HERCEG Nem hallottam semmit. Te talán tudsz valamit?

LUCIO Egyik azt mondja, hogy a muszka cárnál van; másik azt mondja, Rómában: te mit gondolsz, hol van?

HERCEG Nem tudom; de akárhol van is, minden jót kívánok neki.

LUCIO Fene hóbortos egy tréfa volt tőle, hogy így meglépett az országból, csak hogy kipróbálja a kódisságot. Nem született rá! Bezzeg Angelo úr hercegeskedik, míg ő oda van! Ugyancsak lecsap a kiruccanásokra!

HERCEG Azt jól teszi.

LUCIO Nem ártana, ha kicsit enyhébben kezelné a paráznaságot; nagyon rigorózus ebben.

HERCEG Elburjánzott ez a bűn: csak a szigor bír vele.

LUCIO Való igaz, hogy ennek a bűnnek nagy az atyafisága, szép kiterjedt családja van; de lehetetlen kiirtani, míg az evés-ivást is be nem tiltják. Azt mondják, ez az Angelo nem is természetes úton, férfitől meg asszonytól lett - mit gondolsz, igaz?

HERCEG Hát akkor hogy jött a világra?

LUCIO Egyik azt mondja, valami habléány ivásából. Mások azt beszélnek, hogy két tőkehal nemzette... Annyi szent, hogy amit vizel, menten jéggé fagy. Ezt jó forrásból tudom. Valóságos faszent, úgy bizony.

HERCEG Tréfás kedvedben vagy, öcsém: eljár a szád.

LUCIO Hát micsoda szívtelenség az, halálra ítélni valakit, csak azért, mert rakoncátlan volt a gatyapőce? Tett volna ilyet a mi hercegünk? Az föl nem köttetett volna senkit, még száz zabigyerekért se; inkább fizette volna a tartásdíjat ezerért is. Ő maga se vetette meg a jó mulatságot. Nagy mester volt az ilyesmiben, az tanította meg könyörületre.

HERCEG Én sose hallottam, hogy a herceg a nők miatt keveredett volna rossz hírbe. Nem volt efféle hajlandósága.

LUCIO Haj de nagyon tévedsz!

HERCEG Az nem lehet!

LUCIO Nem-e? Hát az az ötvenéves koldusasszony? Mindig egy-egy aranyat csúsztatott a tányérjába. Megvoltak a hercegnek is a maga bogarai. Ivott is, mint a kefekötő, megsúghatom neked.

HERCEG Rágalom, amit beszélsz.

LUCIO Én bejáratos voltam hozzá. Óvatos legény volt ám a herceg! Azt hiszem, tudom az okát ennek a mostani eltűnésének is.

HERCEG Mi lehet az oka? Beszélj!

LUCIO Megbocsáss, de ez titok; nem szalaszthatom ki a számon. S tudod-e, hogy az ország nagyobb fele mégis bölcsnek tartotta a herceget?

HERCEG Bölcsnek?! Nem is kétséges, hogy az!

LUCIO Tökéletlen, műveletlen, kelekótya fráter.

HERCEG Vagy irigységből beszélsz így, vagy bolondságból, vagy tévedésből. Még irigyeinek is el kell ismerniök a tudóst, az államférfit, a hadvezért. Ostobaságra vall, amit beszélsz. Vagy ha nem vagy ostoba: elvakít a rosszindulat.

LUCIO Ismerem a herceget és szeretem is.

HERCEG A szeretet tisztább ismerettel szól; az ismeret pedig melegebb szeretettel.

LUCIO Ugyan már, uram, tudom én, amit tudok.

HERCEG Alig hiszem; azt sem tudod, mit beszélsz! De ha egyszer teljesül kívánságunk, és visszatér a herceg, szeretném, ha felelnél előtte. Ha becsülettel szóltál, lesz bátorságod, hogy helytállj érte. Kötelességem, hogy erre figyelmeztesselek. Mondd csak, hogy hívnak?

LUCIO Luciónak; jól ismer a herceg.

HERCEG Még jobban fog ismerni, ha megérem, hogy hírt adhatok neki rólad.

LUCIO Nem félek én tetőled.

HERCEG Ohó, te azt reméled, hogy a herceg nem tér többet vissza. Vagy nagyon is jámbor ellenfélnek tartasz. De igaz is, nem sokat árthatok neked: letagadod te mindezt.

LUCIO Fejemet rá, hogy nem! Rosszul ismersz, fráter! De hagyjuk ezt. Nem tudod, meg kell-e hát holnap halni Claudióknak vagy se?

HERCEG Mért kellene meghalnia?

LUCIO Hogy miért? Csak mert tölcseért dugott palackba. Bár csak visszatérne a herceg! Ez a másik, ez az impotens potentát még elnépteleníti az egész tartományt önmegtartóztatás útján. Már a verebeknek is tilos a háza ereszébe fészkelni, merhogy olyan paráznák. Bezzeg a herceg a sötét dolgokat sötétben hagyta, nem rángatta napvilágra. Bárcsak visszatérne! Lám, ezt a Claudiót elítélték, amiért kikapcsolta a nadrágszíjat. Isten veled, derék barát; imádkozz értem. Hanem újra mondom: a herceg röptében a legyet. Nem változott semmit: most is összenyalakodna azzal a koldusasszonnyal, akárhogy szaglik a fokhagymától. Mondd, hogy én mondtam. Isten veled. *(El)*

Jönnek Escalus, a porkoláb és rendőrök Tekerinével

ESCALUS Gyerünk! Börtönbe vele!

TEKERINÉ Én jó uram, legyen jó hozzám! Kegyelmedet könyörületesen tartják. Én jó uram!

ESCALUS Kétszeri, háromszori figyelmeztetés után megint ugyanabban a bűnben! Erre még a megtestesült Könyörület is tajtékzó tirannussá válik!

PORKOLÁB Álló tizenegy esztendeje kerítősködik, kérem alássan.

TEKERINÉ Uram, ezt csak az a Lucio fogta rám. Teddszét Kati kisasszonynak gyereke lett tőle, még a herceg idejében, házasságot is ígért neki, most Fülöp és Jakab napján lesz a gyermek tizenöt hónapos, én magam tápláltam, s lám, ő meg hogy bánik velem.

ESCALUS Az a fickó igen nagy betyár; hívjátok csak elé! Ezt meg börtönbe! Rajta! Szót se többet!

A rendőrök, Tekeriné el

Hallod, porkoláb, Angelo nem enged. Claudiónak meg kell halnia holnap. Szerezz neki papot, hogy elkészüljön keresztyéni módon.

PORKOLÁB Kegyelmed engedelmével ez a barát már járt nála, és oktatta, hogy békéljen meg a halállal.

ESCALUS Jó estét, szentatyám.

HERCEG Kegyelem és békesség!

ESCALUS Hová való vagy?

HERCEG Nem ebbe az országba, de a dolgom Most ide szólít. Szerzetes vagyok, Kegyesrendi, a tengerről jövök, Egy külön ügyben Öszentsége küldött.

ESCALUS Mi újság kinn a nagyvilágban?

HERCEG Semmi: csak hogy a tisztesség olyan lázba esett, le nem hűl már, csupán a sírban. S mindenki azon kap, ami új. S olyan bajos bármiféle életpályán megvénülni: ha valaki egynél kitart, az már virtusszámba megy. Kevés az eleven igazság, hogy fenntartsa a társadalmat; de a fenntartás nélkül el lehet átkozni minden társaságot. Ebben fő a feje a világ bölcseinek. Mindez elég ócska újság, de míg e világ - érvényben marad. Mondd uram, miféle ember volt a herceg?

ESCALUS Olyan ember volt, aki elsősorban önmagát igyekezett megismerni.

HERCEG Milyen mulatságban lelte kedvét?

ESCALUS Jobban mulatott, ha másokat látott örülni, mint ha őt akarták mulattatni. Mértékletes uraság volt. De hagyjuk már a herceget sorsára - minden jót neki -, azt szeretném inkább tudni: milyen lelkiállapotban találtad Claudiót? Hallom, meglátogattad.

HERCEG Megvallja, hogy bírása nem mérte hamis mértékkel, és alázatosan meghódol a törvény ítélete előtt. Először még hallgatott a gyarlóság szavára: áltatta magát az élet hiú reménységével; de én szépszerével kinyitottam a szemét, s már el van szánva a halálra.

ESCALUS Leróttad kötelességed az Égnek, s szolgáltál hivatásoddal a rabnak. Fáradoztam én is a szegény fiú érdekében, de Angelo oly hajthatatlan volt; el kellett ismernem: ő a megtestesült Igazság.

HERCEG Ha tulajdon életmódja megfelel keménységének: rendben van. De ha ő is botlani talál: magamagát ítélte el.

ESCALUS Megyek meglátogatni a rabot. Isten áldjon.

HERCEG Béke veled!

Escalus és a porkoláb el

NEGYESIK FELVONÁS

1. Szín

*A körülárkolt ház a Szent Lukács-majorban.
Jön Marianna és az apród*

APRÓD

(énekel)

Vidd az ajkad! Hízeleg!
S esküvését megszegi!
Hajnalcsillag szép szemed,
De a hajnalt rászedi.
Csókra vágyik ajkad is, ajkam is;
Szerelem pecsétje az - csak hamis.

MARIANNA

Hagyd most a dalt és gyorsan állj odébb!

Apród el. Jön a herceg, szerzetesnek öltözve

Atyám, bocsáss meg! szívemből kívánnám,
Hogy bár ne leltél volna zeneszónál.
Hidd el, kérlek, hogy nem gyönyört adott,
Csak csillapította a bánatot.

HERCEG

Jól van. Mondd csak, nem keresett ma itt engem valaki? Éppen erre az időre ígértem, hogy itt leszek.

MARIANNA

Nem keresett senki. Itt ültem egész nap.

Jön Izabella

HERCEG

Elhiszem. Lám, épp most jön. Megkérlek szépen: távozz egy kicsit. Alighanem hamarosan hívlak. Saját érdekedben!

Marianna el

HERCEG

No, mi újság jó helytartó urunkról?

IZABELLA

Egy kertje van kerítve téglafallal
S mellette még egy szőlőskert nyugatról,
Annak van egy nagy deszkaajtaja:
Azt nyitja - nézd csak - itt e vastagabb kulcs,
Emez meg egy kis ajtóhoz való,
Az vezet át a szőlőből a kertbe.
Megígértem, hogy meg fogok jelenni
Koromsötét éjféلكor ott a kertben,
S szólítom őt.

HERCEG

De hát magadtól eltalálsz oda?

IZABELLA Figyeltem én az útra éberen.
 Ő nagy suttogva, bűnös buzgalommal
 Végigmutatta - nem feledve semmit -
 Két ízben is.

HERCEG S nem állapotdotok meg
 Egyébben, mire majd vigyázni kell?

IZABELLA Nem, semmiben. Csak hogy sötét legyen.
 És értésére adtam néki azt is,
 Hogy ott időznöm nem lehet soká.
 Azt mondtam, hogy szolgáló lesz velem,
 Ki vár reám és azt gondolja rólam,
 Bátyám ügyében járok ott.

HERCEG Nagyon jó.
 De Mariannának még szót se szóltam
 Erről az ügyről. Leányom! Jöhetsz!

Visszajön Marianna

 Ismerkedj össze, kérlek, e leánnyal:
 Ő segít rajtad.

IZABELLA Minden vágyam az.

HERCEG Hiszed, hogy a javadat akarom?

MARIANNA Hiszem, atyám, és tapasztaltam is.

HERCEG Akkor hát fogjad kézen új barátnőd:
 El fog neked beszélni valamit.
 Én addig várok. Csak siessetek!
 Közel van már a ködös éjszaka.

MARIANNA Talán vonuljunk el kicsit.

Marianna és Izabella el

HERCEG Ó, rang, ó, nagyság! Milliók szeme
 Kacsintva néz rád, és bármit tesz:
 Ellentmondó hamis híresztelés
 Kötetszám kél nyomán. Ezer vad ötlet
 Mind köréd fonja bódult álmait
 S káprázva torzít...

Visszajön Marianna és Izabella

IZABELLA Vállalkozik mindenre, szentatyám,
 Ha te tanácsolod.

HERCEG Nemcsak tanácslom,
 De kérem is.

IZABELLA Nem kell sokat beszélned;
 De búcsúzáskor halkan súgd fülébe:
 „Gondolj bátyámra!”

MARIANNA Csak ne félts te engem!

HERCEG S te is, leányom: egy csöppet se félj!
A férjed ő régibb kötés alapján.
Így összehozni bennetek - dehogy bűn!
Törvény szerinti jussod öreá
Cselünk tisztára mossa. Nos, gyerünk:
Csak úgy aratunk, ha előbb vetünk.

Mind el

2. Szín

A börtönben.

Jön a porkoláb és Pompeius

PORKOLÁB Gyere csak Popó. Le tudod-e vágni egy embernek a fejét?

POMPEIUS Le én, ha legényemberről van szó; mert házasember már az ő feleségének feje, és asszonynak a fejit én le nem tudnám vágni soha.

PORKOLÁB Eridj a tréfáiddal. Felelj világosan. Holnap reggel kell meghalni Claudiónak és Bernátnak. Van itt a börtönünkben egy hivatalos ítéletvégrehajtó: annak volna szüksége segítségedre a munkában. Ha vállalod, hogy pribék leszel mellette, megszabadulsz bilincseidtől; ha nem, le kell ülnöd egész büntetésedet, s szabaduláskor még jól össze is vernek, amiért olyan megátalkodott kerítő voltál.

POMPEIUS Én emberemlékezet óta törvénytelen kerítő voltam, de most megelégszem, ha törvényes pribék lehetek. Boldog volnék, ha némi szakmai oktatásban részesítene a kolléga.

PORKOLÁB Hé, Rémes! Hol az a Rémes?

Jön Rémes

RÉMES Hívtak?

PORKOLÁB Nézd, ez a fickó fog neked holnap segíteni a kivégzésnél. Ha úgy látod, rátermett, szerződj vele egész évre, aztán hadd lakják itt veled. Ha nem, akkor dolgoztasd most az egyszer, azután csapd el. Különben nem panaszkodhat, hogy árt a hírnevinek, ha veled dolgozik: kerítő volt.

RÉMES Kerítő? Pfuj! Még szégyent hoz a művészetünkre!

PORKOLÁB Hallgass, te sem vagy különb: egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz. *(El)*

POMPEIUS Kérem, uram, kegyes engedelmével - mert gondolom, az engedelme önnek is kegyes, csak a nézése ilyen kegyetlen -, kegyes engedelmével, uram: művészetnek nevezte foglalkozását?

RÉMES Annak hát. Művészetnek.

POMPEIUS A festészet, az például művészet, úgy tudom. A szajhák pedig, akikkel én foglalkozom, festés nélkül meg sem tudnának élni. Ez is bizonyítja, hogy az én foglalkozásom, az művészet. De hogy mi művészet lehet az akasztásban? Ha fölakasztanak, se tudom kitalálni.

RÉMES Művészet az, barátom.

POMPEIUS Mi címen?

RÉMES Az igaz ember ruhája mind illik a gazemberre is.

POMPEIUS Mert ha szűk is a gazembernek: az igaz ember azért épp elég bőnek találja; s ha elég bő is, a gazember azért csak szűknek érzi. Szóval az igaz ember ruhája mind illik a gazemberre.

Visszajön a porkoláb

PORKOLÁB No megegyeztetek?

POMPEIUS Fölcsapok szolgájának, kérem, mert úgy találom, hogy a hóhér foglalkozása mégiscsak bűnbánóbb, mint a kerítőé: a hóhér többször kér bocsánatot.

PORKOLÁB Te meg készítsd elő a tőkét meg a bárdot holnap négy órára.

RÉMES No, te kerítő, kitanítlak a mesterségemre, gyere csak.

POMPEIUS Szíves örömet tanulok, uram. És remélem, ha egyszer az ön nyakának lesz rám szüksége, elég ügyesnek fog találni. Mert tudom, kérem, hogy hálával tartozom szívességéért.

PORKOLÁB Hívjátok Bernátot és Claudiót!

Pompeius és Rémes el

Ezt sajnálom. De azt? Lehetne bátyám
A hitvány gyilkos: még akkor se szánnám.

Jön Claudio

Lásd, a parancs kivégzésedre itt van.
Éjfélre jár; s holnap reggelre, nyolckor,
Te halhatatlan vagy. Bernát hová lett?

CLAUDIO Oly jámborul szunnyad, mint egy zarándok,
Ha elcsigázta istenes törődés.
Az föl nem ébred!

PORKOLÁB Ki segíthet itt?
Te készülj el...

Zörgetnek kint

De csönd, mi ez a nesz?
Nyugtassa meg lelked az Úr.

Claudio el

Megyek már!
Remélem itt a megkegyelmezés
Vagy tán halasztás a szegény fiúnak.

Jön a herceg szerzetesruhában, mint előbb

Isten hozott atyám!

HERCEG Lengjen körül
Az éjnek minden védő szelleme,
Jó porkoláb. Nem járt itt senki sem?

PORKOLÁB Az esti harang óta senki sem.

HERCEG De Izabella?...

PORKOLÁB Nem.

HERCEG Majd nemsokára.

PORKOLÁB Claudiónak mi reménye van?

HERCEG Van egy kevés.

PORKOLÁB Kegyetlen bíró!

HERCEG Nem az, nem az! mert életmódja is
Zord szigorának ösvényén halad.
Ő szent tartózkodással győzi le
Magában azt, amit másokban üldöz.
Ha azt, mit büntet, ő is elkövetné,
Méltán neveznétek zsarnoknak őt;
De így: igazságos.

Zörgetnek kint

Most vannak itt!

A porkoláb el

Ez emberséges foglár. Ritkaság,
Hogy jószívű az edzett porkoláb.

Ismét zörgetnek

Ki zörget úgy? Sürgős lehet neki,
Hogy így nyaggatja azt a rossz kisajtót.

A porkoláb visszajön

PORKOLÁB Hadd várjon ott, amíg a szolga fölkel,
Hogy ajtót nyisson neki; már hívattam.

HERCEG Claudióra nincs új rendelet,
Csak az, hogy holnap haljon meg?

PORKOLÁB Bizony nincs

HERCEG Akármilyen közel a virradat:
Még reggelig fogsz újat hallani.

PORKOLÁB Tán tudsz valamit? Már én azt hiszem,
Nem vonják vissza. Nem volt erre példa.
És Angelo úr, a bírói székből,
Az ellenkezőjét nyilvánosan
Hirdette ki...

Jön egy követ

- HERCEG Claudiónak itt a kegyelem!
- KÖVET *(levelet ad át)* Angelo úr küldi neked ezt az írást. Továbbá általam izeni, hogy annak legkisebb pontjától is el ne térj: se az időre, se a dologra, se semmi egyéb körülményre nézve. Adjon Isten jó napot! Mert úgy látom, kel már a nap.
- PORKOLÁB Engedelmeskedem!
- Követ el*
- HERCEG *(félre)*
Lám, itt a kegyelem! Oly bűn jutalma,
Melynek van a kegyosztón is hatalma.
A vétek milyen fürgén terjed el,
Ha a nagyok között otthonra lel!
S ha vétek ad kegyelmet, bőven adja:
Bűn kedvéért a bűnöst futni hagyja. -
Mi újság?
- PORKOLÁB Amint mondtam: Angelo úr - úgy látszik - azt hiszi, hanyag vagyok a kötelességemben, azért noszogat most váratlanul ilyen nagyon. Furcsállom, mert sose szokta azelőtt.
- HERCEG Hadd hallom!
- PORKOLÁB *(olvas)* „Bármilyen ellenkezőt találsz is hallani, négy órákor végeztess ki Claudiót. Délután pedig Bernátot. Nagyobb bizonyosság okáért küldd el nekem öt órára Claudio fejét. Hajtsd ezt végre pontosan, megfontolva, hogy több függ tőle, mint amennyit most elárulhatok. El ne mulaszd tehát megtenni kötelességedet: életeddal felelsz érte.” - Mit szólsz ehhez, uram?
- HERCEG Ki az a Bernát, akit délután kell kivégezni?
- PORKOLÁB Cseh születésű. De szinte itt nevelkedett: kilenc éve rab.
- HERCEG Hogy lehet az, hogy a herceg se szabadon nem eresztette, se ki nem végeztette? Úgy hallottam, mindig vagy így, vagy úgy cselekedett.
- PORKOLÁB A jóakarói mindig kijárták neki a halasztást. De meg igaz is, egész mostanáig (hogy Angelo úr lett a kormányzó) nem bizonyult rá teljesen a gaztett.
- HERCEG Most már kétségtelen?
- PORKOLÁB Nyilvánvaló. Maga se tagadja.
- HERCEG Töredelmesen viseli magát a börtönben? Látszik rajta a megrendülés?
- PORKOLÁB Olyan ember az: nem fél jobban a haláltól, mint a részeg az álomtól. Nem gondolkozik, nem töpreng, nem is fél, hogy: mi volt? mi van? mi lesz? Fittyet hány a mulandóságnak, pedig máris halál fia.
- HERCEG Oktatás kell neki!

PORKOLÁB Nem kell annak. Itt a börtönben mindig megvolt a szabadsága. Ha engednék, hogy megszökjék, akkor se szöknék meg. Leissza magát, naponta többször - ha ugyan nem egyfolytában tökrészig napokig. Akárhányszor fölkellettük álmából, mintha vinnénk már kivégezni - mutattuk neki a hamis rendeletet -, föl se vette!

HERCEG Róla még szó lesz hamarosan. Porkoláb, a te homlokodra tisztesség és állhatatosság van írva. Ha nem helyesen olvastam le, akkor cserbenhagyott a régi tudományom. De én bízom az emberismeretemben: vállalom a kockázatot... Ez Claudio, akinek kivégzésére parancsot kaptál, nem vétett nagyobbat a törvény ellen, mint Angelo, aki elítélte. Hogy erről világosan meggyőzzek: csak négy napi haladékokat kérek. De ez ügyben még sürgősen meg kell tenned egy kockázatos szívességet.

PORKOLÁB Éspedig?

HERCEG El kell halasztani a kivégzést.

PORKOLÁB Uramisten, hogy tehetném ezt, mikor ki van tűzve még az óra is! És világos parancsom van - büntetés terhe alatt -, hogy elküldjem a fejét Angelónak! Ha ettől csak körömfeketényt is eltérek, magam is úgy járok, mint Claudio.

HERCEG Szerzetesi eskümre: kezeskedem érted, ha megfogadod utasításaimat. Végeztess ki ma reggel ezt a Bernátot, s az ő fejét küldd el Angelónak.

PORKOLÁB Angelo látta mind a kettőjüket: megismerné az arcát.

HERCEG Ó, a halál nagy maszkmester. És te is segíthetsz neki. Kopaszítsd le a fejét, vágd le a szakállát, aztán mondd azt: a vezeklő maga kérte, hogy így megnyírják halála előtt. Tudod, hogy ez a szokás. Esküszöm a szentre, kit szolgállok: ha nem jó szerencse származik rád mindebből - én az életemmel állok ki melletted!

PORKOLÁB Megbocsáss, szentatyám: esküm ellen volna.

HERCEG A hercegnek esküdtél föl vagy a helyettesének?

PORKOLÁB A hercegnek és a helyettesének.

HERCEG Elhiszed, hogy nem követtél el hibát, ha a herceg igazolja eljárásodat?

PORKOLÁB De hát valószínű-e, hogy igazolja?

HERCEG Nem valószínű: bizonyos. Mivel azonban látom, hogy félsz, s hogy se köntösöm, se feddhetetlenségem, se rábeszélésem egykönnyen meg nem hajlít: tovább megyek, mint szándékoztam, s minden félelmet kiirtok belőled. Nézd csak: itt a herceg kézjegye és pecsétje. Nem kétlem, hogy láttad már a keze írását, s ismered a pecsétjét.

PORKOLÁB Ismerem mindkettőt.

HERCEG Ebben az áll, hogy a herceg visszatér! Tüstént elolvashatod, ha tetszik, és láthatod belőle, hogy két nap se telik belé - itt lesz. Angelo ezt nem tudja, mert ő éppen ma különös tartalmú levelet kap:

mondjuk, hogy a herceg meghalt; vagy hogy valami monostorba vonult - de véletlenül se azt, ami itt meg van írva! Ni, a hajnalcsillag már költögeti a juhászt. Ne kíváncsiskodj: hogy is lehetséges mindez? A nagy titok is egyszerű, mihelyt kiszül. Hívd azt a hóhért, aztán le a Bernát fejével! Én majd mindjárt meggyóntatom, és előkészítem egy jobb világra. Most még csodálkozol, de ez az írás teljességgel meg fog győzni. Gyerünk! Már szinte megvirradt.

Mindketten el

3. szín

*Ugyanott; más helyiség.
Jön Pompeius*

POMPEIUS Á, olyan ismerős vagyok itt, akár otthon az üzletünkben. Azt hihetné az ember, hogy a Tekeriné asszony tulajdon házában van, annyian vannak itt a régi kuncsaftjai közül. Itt van először is ő maga. Aztán Hübele úrfi. Százkilencvenhét fontnyi csomagolópapír meg száraz gyömbér miatt került ide; öt márka készpénzecske csinált magának a dologból. Igaz, hogy a gyömbér nem volt valami kelendő, mert az öregasszonyok mind meghaltak. Aztán itt van Beszédes uram Fülesdi mesternek, a selyemárusnak jóvoltából. Valami négy öltő atlaszruha miatt ruházzák meg mindjárt. Aztán itt a fiatal Bezzeg uraság, meg Csömör úrfi, meg Derekas uram, meg Bunkóczy, a kardforgató, meg Örökösi, aki eltette láb alól, a mulatós Csapocskát, meg Csaplak, a bajnok, meg a derék Cselleng, a nagy utazó, meg a dühös Kis Kancsó, aki leszúrta Nagy Kancsót - meg még vagy negyvenen, gondolom. Mind nagylegények voltak a mi mesterségünkben, most aztán itt vannak Isten kegyelméből...

Jön Rémes

RÉMES Hé, te, kerítsd elő Bernátot.

POMPEIUS Bernát úr! Keljen föl, mert nyakazzuk, Bernát úr!

RÉMES Bernát, hé!

BERNÁT *(kintről)*
Rosseb a torkotokba! Mit lármáztok? Ki az?

POMPEIUS Jóbarát: a hóhér. Meg kell tennie, kérem, azt a kis szívességet, hogy fölkel, és kivégezteti magát.

BERNÁT *(kintről)*
Kuss, pimasz, kuss innen! Álmos vagyok.

RÉMES Mondd neki, hogy ébredjen, mégpedig hamar!

POMPEIUS Kérem, Bernát úr, ébredjen föl! Csak a kivégzésre, azután alhat.

RÉMES Menj be hozzá, aztán penderítsd ki.

POMPEIUS Jön már, kérem, jön, hallom, hogy zörög a szalmája.

RÉMES A bárd a tőkén van már?

POMPEIUS Minden megvan, kérem.

Jön Bernát

BERNÁT Ni, mi az Rémes? Mi újság tifeledek?

RÉMES Most már komolyan szeretném látni, hogy megkezdted az imádkozást: nézd csak, itt a parancs.

BERNÁT Te pimasz! Hisz egész éjjel ittam! Nem készültem elő.

POMPEIUS Ó, kérem, annál jobb. Ha valaki egész éjjel iszik, jókor reggel pedig lenyakazzák, utána alhat egész nap istenigazában.

RÉMES Nézd csak, barátom, ott jön a gyóntatópapod. Még mindig azt hiszed, hogy tréfálunk?

Jön a herceg szerzetesnek öltözve

HERCEG Hallottam, atyámfia, milyen gyorsan kell elköltöznöd, s felebaráti szeretettől indítva eljöttem, hogy oktassalak, vigasztaljalak, és veled együtt imádkozzam.

BERNÁT Velem ugyan nem! Egész éjjel ittam, mint a kefekötő; nekem több idő kell, hogy előkészüljek - ha bunkósbottal verik is szét a fejemet -, nekem több idő kell! Én rá nem állok, hogy máma haljak meg, annyi szent.

HERCEG De meg kell halnod. Kérlek, nézz előre Az ösvényen, melyen haladni fogsz.

BERNÁT De esküszöm, hogy nem halok meg máma, ha mind énnekem prédikáltak is!

HERCEG De hallgass ide...

BERNÁT Egy szót se! Ha valami mondanivalód van, gyere a cellámba, onnan máma ki nem mozdulok. *(El)*

HERCEG Sem élni nem tud, sem meghalni. Köszív!

Rémes és Pompeius el. A porkoláb jön.

PORKOLÁB Vigyétek, emberek: tőkére véle! No szentatyám, hogy tetszik a rabunk?

HERCEG Még készületlen, nem való halálra. Ily állapotban áteresztetni A másvilágra: biztos kárhozat.

PORKOLÁB Atyám, az éjjel elvitte a hagymáz Egy megrögzött kalózunk: Ragozint. Claudióval éppen egyidős; Haja, szakálla éppolyan színű. Ne hagyjuk inkább élni ezt a latrot, Hogy hadd térjen meg, és ne küldjük inkább

A helytartónak Ragozin fejét?
Claudióhoz jobban is hasonlít!

HERCEG Az Isten ujjá ez! Siess hamar:
Közel a perc, mit Angelo kitűzött!
Rajta: küldd a fejet parancs szerint!
Én meg rábírom végre-valahára
E tuskót, hogy készüljön a halálra.

PORKOLÁB Meglesz, atyám, azonnal megteszem.
De délután Bernáton már a sor.
S Claudióval aztán mit teszünk,
Hogy bajt ne hozzon rám, ha tán kisülne,
Hogy életben maradt?

HERCEG Bernáttal együtt titkos helyre zárd el,
És mielőtt még pályáján a nap
E föld lakóit másodszor köszönti:
Te dolgodban biztos leszel.

PORKOLÁB Alázatos szolgád vagyok.

HERCEG Küldd a fejet Angelóhoz,

A porkoláb el

Én meg most mindjárt írok Angelónak -
A porkolábbal küldöm el... Tudatjuk,
Hogy nemsokára már otthon leszünk,
S több fontos érdek készíttet arra, hogy
Bevonulásunk nyilvános legyen.
Úgy rendeljük, hogy városunk alatt
A szent kútnál legyen fogadtatásunk.
Majd hidegvérrel, méltóságosan
Elbánunk Angelóval!

A porkoláb visszatér Ragozin fejével

PORKOLÁB No, itt a feje. Én magam viszem.

HERCEG Ez sikerült, csak fordulj vissza gyorsan:
Még egy-két dolgot el kell mondanom
Úgy, hogy ne hallja más.

PORKOLÁB Tüstént jövök.

A porkoláb el

IZABELLA *(kintről)*
Áldás, békesség!

HERCEG Ez Izabella! Tudakolni jön:
A kegyelem megérkezett-e már?
Eltitkolom, hogy minden jóra fordult:
Hadd kapjon akkor vigaszt bánatára,
Mikor már semmit sem remél!

Izabella jön

IZABELLA Szabad?

HERCEG Szép jó reggelt, te kedves, szép leány!

IZABELLA Kitüntető ilyen szent férfiútól...
Megérkezett a helytartó kegyelme?

HERCEG Ő e világtól megváltotta bátyád:
Fejét vették s elküldték Angelónak.

IZABELLA Nem! Nem igaz!

HERCEG De így igaz. Most jámbor türelemmel
Mutasd meg bölcsességedet.

IZABELLA Nem, nem! Megyek: kivájom a szemét!

HERCEG Nem fognak hozzá beereszteni.

IZABELLA Jaj, szegény bátyám! Árva Izabella!
Gonosz világ! Átkozott Angelo!

HERCEG Ez neki mit sem árt - s neked se használ;
Hagyd abba hát s az Égre bízd ügyed.
Figyelj szavamra: meglátod, amit
Mondok, az utolsó hangig színigaz.
A herceg holnap jön - töröld le könnyed! -,
Egy szerzetestársam mondotta ezt:
A gyóntatója. Hercegünk üzent
A helytartónak s Escalusnak is,
Kint a kapuknál készülnek fogadni
S tisztük letenni. Türtőztesd magad
S a jó utat válaszd, mit én ajánlok:
Tiéd lesz úgy a győzelem e férgen;
Tiéd a herceg kegye és a bosszú;
Tiéd a becsület!

IZABELLA Vezess, atyám!

HERCEG Itt egy levél: vidd ezt Péter baráthoz!
Ebben tudatta ő, hogy jön a herceg.
Mutasd ezt jelnek, s mondd, hogy kéretem
A Marianna házához ma este.
Mindkettőtök dolgát Péterre bízom,
Ő a herceghez vezet titeket:
Ott szemtől szembe vádold Angelót!
Én, szegény fejem, nem leszek jelen:
Szent fogadalmam elszólít. No, menj,
Vidd ezt az írást. Szárítsd fel nyugodtan
Könnyeidet! Ne higgy e szent ruhának,
Ha nem mondtam valót! Ki az?

Jön Lucio

LUCIO Jó reggelt! Hé, barát, hol a porkoláb?

HERCEG Nincs itt.

LUCIO Ó, szép Izabella, a szívem belesápad, ha látom, hogy milyen piros a szemed! Csak légy türelmes. Magamnak is be kell érnek ebédre-vacsorára kenyérrel-vízzel. A fejem miatt nem merem megtölteni a hasamat. Egyetlen jó nagy zabán rajtaveszíthetnék. De azt is mondják, holnap megjön a herceg. Biz' Isten, szerettem a bátyád, Izabella. Még ma is élhetne, ha az a hóbortos herceg nem koslat valami sötét sikátorban.

Izabella el

HERCEG A herceg ugyan nem köszöni meg az ilyen híresztelést. Ami ráadásul mégcsak nem is igaz.

LUCIO Fráter, te nem ismered olyan jól a herceget, mint én! Nagyobb mesterlövész az öreg, mint gondolnád.

HERCEG No, azért még megfelelsz valamikor. Isten áldjon.

LUCIO Megállj! Én is veled megyek. Csinos kis históriákat mondhatok a hercegről.

HERCEG Túlontúl sokat mondtál már eddig is - ha ugyan igazat szóltál. Ha meg hazudtál: akár a szádat se nyitottad volna ki!

LUCIO Egyszer a herceg elé idéztek, mert gyereket csináltam egy szotykáának.

HERCEG Úgy?

LUCIO Úgy bizony. De le kellett tagadnom, különben még összeházasítottak volna azzal a kapcaronggyal.

HERCEG Barátom, a társaságod inkább mulatságos, mint tisztességes. No, minden jót!

LUCIO Veled megyek még a sarokig. Ha bánt a malac beszéd, inkább visszanyelem. Én, fráter, olyan vagyok, mint a bogáncs: ragadok.

Mindketten el

4. szín

*Szoba Angelo házában.
Jön Angelo és Escalus*

ANGELO Amit tettem, kiforgat önmagamból.
Oly béna lettem!... Megrontott leány!
S a legelső ember rontotta meg:
A törvény őre! Hej, ha azt a lányt
Nem késztené hallgatni szűz szemérem,
Hogy megleckéztethetne most!

ESCALUS Egyik levele a másikat cáfolja!

ANGELO Zagyván, értelmetlenül! Valósággal úgy viselkedik, mint egy bolond. De talán a józan ész leinti. Adná Isten, hogy ne lenne semmi baj az eszével. Miért fogadjuk a kapunál? Mért tegyük le ott a tisztségünket?

ESCALUS Én sem értem.

ANGELO Hírnevem
Oly szeplőtlen, hogy vádoló szava
Hozzám se fér! És miért kell egy órával bevonulása előtt kihirdet-
nünk, hogy aki valami igazságtalanság orvoslását kívánja, terjessze
elő kérelmét az utcán?

ESCALUS Ezt azzal indokolja, hogy egyszerre akarja elintézni a panaszokat.

ANGELO Csak rajtavesztene!

ESCALUS Ezzel véd meg a későbbi vádaskodástól; minden további panasz
érvénytelen.

ANGELO Élhetne még az a fiú...
Hirdesd ki akkor hát a nép között.
Legyenek ott.

SZOLGA Meglesz

ANGELO De hátha vad ifjú vére megbosszulta volna, hogy beszennyezve kapta
életét... Holnap reggel... beszólok érted gyalázat árán?...

ESCALUS Isten veled! *(El)*

ANGELO Jó éjszakát.
Ó bár élne mégis!
Jaj, csak egyszer ne legyünk kegyesek,
S nem ismerünk már igent, se nemet.
(El)

Jön Péter barát Izabellával és Mariannával

PÉTER Gyertek, találtam nektek jó helyet,
A herceget szemközt kapjátok onnét:
El nem kerülhet. Kétszer szólt a kürt már!
Az érdemes, rangos polgárok is
Kint vannak mind a városkapunál!
A herceg tüstént bevonul: gyerünk!

ÖTÖDIK FELVONÁS

1. szín

A városkapunál.

A háttérben áll Izabella, Péter barát és az elfátyolozott Marianna.

*Jön egyik felől a herceg, Varrius, urak, másik felől Angelo,
Escalus, Lucio, a porkoláb, rendőrök és polgárok*

HERCEG	Köszöntelek szívből, jó Angelo! Örömmel látlak, derék Escalus!
ANGELO ÉS ESCALUS	Boldog legyen fenséged visszatérte!
HERCEG	Őszinte hálánk mindkettőtöké! Érdeklődtünk s hallottuk ám a sok jót Igazságos kormányotok felől. Ezt addig, míg késik jutalmatok, Nyilvánosan köszönjük!
ANGELO	Fenség, adósságom csak növeled.
HERCEG	Erényed szól magáért! Add kezed: hadd lássa népem is, Hogy hálánkat, mely <i>itt belül</i> lakik, Külső nyájasság fennen hirdeti. Jöjj, Escalus: te légy másik felől! Én két jó támaszom!

Péter barát és Izabella előrejön

PÉTER	Most itt a perc! Térdelj elé s kiálts!
IZABELLA	Fenség! Igazságot! Tekints le: itt esd Egy sértett nő - bár mondhatnám: leány... Dicső herceg, ne hozz szégyent szemedre: Ne vesd más ügyre egy percig se, míg Meg nem hallgattad e jogos panaszt. Igazságot, igazságot nekem!
HERCEG	Mi a panasz? Ki sértett s hogy? Rövid légy. Majd Angelo úr igazságot oszt: Őhozzá fordulj.
IZABELLA	Ó, fenséges úr! Ördöghöz küldesz megváltást keresni? Te hallgass meg! Az, amit itt kimondok, Vagy büntetést hoz rám - ha nem hiszed - Vagy jóvátételért kiált! Hallgass meg, ó, hallgass meg itt azonnal!

ANGELO Fenség, attól tartok, hogy nincs eszénél.
A bátyjáért fordult hozzám minap,
Kire a törvény mért halált.

IZABELLA A törvény!

ANGELO Tán keserű és furcsa lesz beszéde...

IZABELLA Hát roppant furcsa - de színigaz.
Hogy Angelo esküt szeg: furcsa - nem?
Hogy Angelo embert öl: furcsa - nem?
Hogy Angelo bujálkodó lator,
Farizeus, és szűzleány-gyalázó:
Ez furcsa! - nem?

HERCEG Ez furcsább, mint akármilyen!

IZABELLA És amilyen furcsa, éppoly szentigaz;
Igaz, mint az, hogy itt ez Angelo.
Igaz százezzer is: az egy igazság,
Az egy, akárhogy számítjuk.

HERCEG Vigyétek!
Szegény leány nem tudja, mit beszél.

IZABELLA Fenség, esdek hozzád, ha van hited
E földi léten túl egy más világban,
Ne útasíts el, s örülnék ne higgy!
Ne mondd mindjárt, hogy lehetetlen, arról,
Mi első percre nem valószínű.
Nem lehetetlen! Egy hitvány gazember
Lehet külsőre oly szelíd, igaz, szent,
Mint Angelo. És Angelo lehet
- Bölcs képe, rangja, címe ellenére -
Fő-fő bitang. Hidd el, fenséges úr!
S ha azt mondom: bitang - semmit se mondtam.
Csak volna rá szavam!

HERCEG Hitemre mondom,
Ha tébolyult a lány - amint hiszem -,
Az örülsége furcsán ésszerű:
Oly összefüggőn tárgyról tárgyra tér -
Ilyent se láttam még!

IZABELLA Fenséges úr!
Ne folytasd ezt! És meg ne vesd az észet,
Ha nem katedrán szól is! Ésszel élj,
Hogy az igazság végre kiderüljön,
S a hamisságnak beboruljon!

HERCEG Sok bölcs az észre inkább rászorul. Szólj!

IZABELLA Volt egy bátyám, a neve Claudio.
Fejvesztésre ítélték: fajtalanság
Bűnével. Angelo ítélte el.

Én aznap léptem egy apácarendbe.
 Bátyám üzent nekem. A hírvivője,
 Egy Lucio nevű...

LUCIO Lucio én vagyok!
 Én mentem hozzá: én mondtam neki,
 Hogy próbáljon szerencsét Angelónál
 Szegény bátyjáért.

IZABELLA Ő volt az, valóban.

HERCEG *(Lucióhoz)*
 Nem kértünk, hogy beszélj!

LUCIO Nem, jó uram,
 De azt se, hogy befogjam szájamat.

HERCEG *Most* kérlek hát. Jegyezd meg jól magadnak;
 És kérd Istent: ha rád kerül a sor,
 Akkor tudj szólni!

LUCIO Biztosítalak!

HERCEG Csak biztosítsd saját magad - azon légy!

IZABELLA Itt ez az úr már elbeszélte rólam...

LUCIO Helyes!

HERCEG Lehet helyes, de az meg helytelen,
 Hogy kotnyeleskedsz.
(Izabellához) Folytasd!

IZABELLA E galád, aljas helytartóhoz elmentem én

HERCEG Megint ez a bomlott beszéd!

IZABELLA Bocsáss meg:
 A szó a tárgyhoz alkalmazkodik.

HERCEG Jól megfelelt! Térjünk a tárgyra hát.

IZABELLA Rövid leszek. Most nem térek ki arra:
 Hogy esdekeltem, kértem térden állva,
 Hogy utasított el, s rá mit feleltem
 - Ez hosszú volna -, hadd mondok csupán
 A végső szégyent, kínban és pirulva...
 Bátyámat ő csak úgy bocsátja el,
 Ha fajtalan, vad kedvét töltheti
 Az én szűz testemen. Tusák után
 Testvéri szívem győz szemérmemen
 És - engedek. Másnap? Betelve kedve,
 Parancsot ad, hogy bátyámnak, szegénynek,
 Fejét vegyék.

HERCEG No még valószínű is!

IZABELLA Bár volna *az* csupán, de nem: való!

HERCEG Bolond, azt sem tudod, hogy mit beszélsz!
Vagy fölbujtottak, hogy gaz praktikával
Az Angelo becsületére törj!
Először is: ő tiszta életű.
Másodszor is: nem ellentmond az észnek,
Hogy így üldözzön oly hibát, mit oszt?
Ha vétkes volna, úgy bátyádat is
Magához mérné, s nem venné fejét!
Megvesztegettek, valld be! Szól: ki vett rá,
Hogy itt panasszal élj?

IZABELLA Ennyit felelsz?
Szent angyalok, ti adjatok türelmet!
S ha üt az óra, rántsátok le leplét
E gasztettnek, mit jámbor szín takar!
Téged meg, fenség, úgy áldjon meg Isten,
Amily megbántva én térek meg innen.

HERCEG Hogy megtérnél, azt elhiszem... Hol egy ör?
Börtönbe vele! Tűrjem, hogy barátom
Egy ocsmány szájnak martalékul essen?
Ármány van itt! Beszélj: ki tudta még,
Hogy idejössz, s hogy min töröd fejed?

IZABELLA Ó, bár itt volna az: Lajos barát.

HERCEG Egy gyóntatópap tán... Ki ismeri?

LUCIO Jól ismerem: egy kotnyeles barát;
Én utálok. Ha pap nem volna, fenség,
Jól elpáholtam volna már azért is,
Mit rólad pletykált most, hogy messze jártál.

HERCEG Rólam pletykált? Kedves barát lehet!
S így fölbujtani ezt a nőszemélyt itt
Az én helytartóm ellen! Megkeresni!

LUCIO Még tegnap, fenség, együtt láttam őket
A börtönben. Orcátlan egy csuhás!
Piszok fráter!

PÉTER Fenség, az Ég megáldjon!
Itt álltam és hallgattam, hogy hazudnak
E fenséges fülekbe! Hogy e nő
Helyettesed vádolja aljasul,
Bár az e büntől oly szűz tiszta, mint
Ki meg se született!

HERCEG Így hittem én is.
Hát e Lajos barátot ismered?

PÉTER Úgy ismerem, mint szent és jámbor embert,
Nem ám pimasz fráternek, kotnyelesnek,
Ahogy lefesti ez az úrfi itt.

Hitemre mondom, hogy fenségedet
Nem káromolta - bármit mond e fickó!

LUCIO De még hogy káromolt! - hidd el, uram!

PÉTER No, majd ha itt lesz, megfelel magáért,
Csak most beteg, fenség, nagy láza van.
De tudta azt, hogy Angelo úr ellen
Panasz készül s az ő kérése volt,
Hogy ide jöjjenek, s mintha ő beszélne,
Én mondjam el, hogy mi igaz, mi nem.
Ő majd mindenre teljes fényt derít
Bizonyosságokkal s esküjével is,
Mihelyt megérkezik. Először is,
Hogy igazoljuk e derék urat,
Kit oly személyes és goromba vád ért:
Halljad, hogy ezt a nőt hogy torkolom le,
Míg ő is mindent meg nem vall!

HERCEG No halljam!

Izabellát rendőrök vezetik el, Marianna előrejön

Jó Angelo, nem mosolyogsz ezen?
A nyomorultak! Hogy mi szállt fejükbe?
Hé, székeket! Jöjj, Angelo öcsém,
Én nem szólok bele: saját ügyedben
Te légy a bíró. Ez itt a tanú?
Hadd látom az arcát! aztán majd beszélhet.

MARIANNA Bocsánat, arcom nem mutathatom meg,
Csak hogyha férjem kéri.

HERCEG Hát asszony vagy?

MARIANNA Nem, fenség.

HERCEG Hát hajadon?

MARIANNA Nem, fenség.

HERCEG Vagy özvegy hát?

MARIANNA Az sem fenség.

HERCEG Hát egyik sem vagy: sem hajadon, sem özvegy, sem férjes asszony?

LUCIO Ringyó lesz ez, fenség: azok leginkább se hajadonok, se nem özvegyek, se nem férjes asszonyok.

HERCEG Csönd ott! Bár akkor járna majd a szája,
Mikor magáért kell felelnie.

LUCIO Igenis, fenség.

MARIANNA Fenség, megvallom, asszony nem vagyok.
Megvallom azt is, hogy lány sem vagyok.
Ismerem férjemet, de férjürem
Azt el nem ismerné, hogy engem ismert.

LUCIO Részeg volt akkor, másképp nem lehet.

HERCEG Bár te volnál az, s elakadna nyelved.

LUCIO Igenis, fenség!

HERCEG Ez nem tanúság Angelo javára!

MARIANNA Most térek arra, jó uram:
E nő, ki őt vádolja bujasággal,
Hasonlóképp vádolja férjem is;
S azzal az éjjel gyanúsítja éppen,
Mikor, szavamra - én tartottam őt
Szerelmes karjaimba.

ANGELO Tehát mást is bevádol?

MARIANNA Nem hiszem.

HERCEG Nem? Hát nem azt mondtad, hogy férjedet?

MARIANNA De azt mondtam. A férjem: Angelo,
Ki tudni véli: nem ismerte testem,
S Izabellát, véli, ismeri.

ANGELO No ez már sok! Mutasd az arcodat!

MARIANNA Férjem kívánja: fölfedem magam.
(*Leveti fátylát*)
Ez itt az arc, kegyetlen Angelo,
Melyen úgy csüngtél esküdözve egykor;
Ez itt a kéz, mit szent kötés alapján
Kezed szorított; és ez itt a test,
Mely elhalászta Izabella részét,
S helytállott érte ott a kerti házban.

HERCEG (*Angelóhoz*)
Ismered?

LUCIO Mint Ádám ismérte Évát.

HERCEG Elég legyen!

LUCIO Elég, fenség.

ANGELO Uram,
Én ezt a nőt, megvallom, ismerem,
És házasságról is volt szó közöttünk
Öt év előtt; de minden véget ért,
Részint, mivel megígért hozománya
Kisebb lett, mint megalkudtunk, de főleg
Mert léha lett és folt esett a hírére.
Most már öt éve, hogy hozzá se szóltam,
Nem is láttam, még csak hírét se vettem,
Hitemre esküszöm!

MARIANNA Fenséges úr,
Mint égből jön a fény, szájából a szó,

Mint egytestvérek bölcsesség s igazság:
Oly színvaló, hogy eljegyezett e férfi -
S oly szentül, mint csak esküvel jegyezhet!
Most kedden éjjel ismert asszonyául
A kerti házban. Úgy keljek föl innen
Letérdeltemből, amint ez valóság;
Vagy büntetésül hamisságomért
Kővé meredjek!

ANGELO

Mosolyogtam eddig;
De most már, fenség, hadd bíraskodom,
Mert elfogyott türelmem: látom én már,
Hogy nem egyéb e két szegény bolond nő,
Mint eszköz egy nagyobb csaló kezében:
Az bujtogat! Adj módot rá, uram,
Hogy ezt a cselt fölfedjem.

HERCEG

Szívesen.
Büntesd meg őket tetszésed szerint.
Hibbant barát, s te rossz asszony s a másik -
Azt gondoljátok, számít eskütök?
Bár leimádkoznátok mind az égből
A szenteket - kikezdhethétek azzal
Az ő erényét és az ő szavát:
A próbált emberét?! Jó Escalus,
Segíts testvérünknek, foglalj helyet:
Derítsétek ki, honnan fúj a szél.
És hol a másik fölbujtó barát -
Kerítsétek elő!

PÉTER

Bár volna itt! Mert ő biztatta föl
Valóban ezt a két leányt panaszra.
A porkoláb, az tudja, merre van:
Előteremtheti.

HERCEG

(a porkolábhoz)
Siess, keresd meg!

A porkoláb el

S te, feddhetetlen és derék öcsém,
Folytasd e tárgyalást, mely téged érint,
Sérelmedért oszd úgy a büntetést,
Amint *te* jónak látod. Én megyek,
De ti ketten, míg nem végeztetek
E rágalommal, föl ne álljatok!

ESCALUS

Elintézőnk mi mindent, hercegem.

A herceg el

Lucio, nem azt mondtad, hogy ezt a Lajos barátot becsstelen
embernek ismered?

LUCIO Nem a kámzsa teszi a barátot: semmi se tisztességes azon, csak a ruhája. Még a hercegről is milyen csúnyákat beszélt!

ESCALUS Arra kérünk, várd meg itt, és mondd ezt a szemébe. Jeles egy fráter lehet az a barát!

LUCIO Szavamra, az, párját ritkítja Bécsben.

ESCALUS Hívjátok csak újra Izabellát: beszélni szeretnék vele.

Egy szolga el

 Kérlek, uram, hadd vallassam én: majd meglátod, hogy elevenjére tapintok.

LUCIO No, nem jobban, mint Angelo - ha igazat beszél a nő.

ESCALUS Mit mondasz?

LUCIO Én azt gondolom, uram, ha négyszemközt tapintnál az elevenjére, hamarabb megpuhulna: így nyilvánosan talán elszégyeli magát.

ESCALUS Tapintatosan fogok kipuhatolni mindent.

LUCIO Úgy, úgy, azt szeretik a nők, a tapintatos puhatolást.

A rendőrök elővezetik Izabellát. Jön a porkoláb, és a herceg ismét barátnak öltözve

ESCALUS Ide, ide, leányasszony! Ez a kisasszony itt azt mondja, hogy egy szó sem igaz abból, amit mondtál.

LUCIO Itt jön a gazember, akiről beszéltem: itt, uram, a porkolábbal!

ESCALUS Éppen jókor: csak ne szólj hozzá, míg én nem mondom.

LUCIO Ne szólj szám!

ESCALUS Gyere csak, te barát: te biztattad föl ezeket a nőket, hogy megrágalmazták Angelo urat? Ők azt vallják, te voltál.

HERCEG Nem igaz.

ESCALUS Hogyhogy? Tudod, hol vagy?

HERCEG Tiszteltetem nagy rangod! Tisztelet jár Olykor Sátán tüzes trónjának is. De hol a herceg? Hadd vallok *neki*.

ESCALUS A herceg itt van a *képünkben*: *nekünk* vallj, És rajta légy, hogy illendően beszélj.

HERCEG Vagy legalábbis nyíltan. Ó szegénykék! Rókán kerestek bárányt? Már tinéktek Befellegzett. A herceg odavan? Odavan akkor a ti dolgotok! Igazságtalan ő, hogy meg se hallgat, S az ítélest egy gazfickóra bízta: Épp arra, kit vádolni jöttetek!

LUCIO Ez a gazember az; erről beszéltem!

ESCALUS Te szemtelen, istentelen barát te!
 Hát nem elég, hogy így fölbújtogattad
 E nőket itt e derék ember ellen;
 Még mocskos szájjal - füle hallatára! -
 Gaznak mered gyalázni őt?!
 S ez nem elég - a herceget magát
 Mered nevezni igazságtalannak?!
 Vigyétek, emberek! Kínpadra húzni!
 Ha ízről ízre kell is meggyötörni,
 De megtudom, hogy mit forralt magában!
 „Igazságtalan”...

HERCEG Csak lassan a testtel!
 Úgy nem meri *egy* ujjam meggyötörni
 A herceg, mintha saját ujjá volna!
 Én nem vagyok az ő alattvalója,
 S rendfőnököm sem itt van. Erre jártam,
 S szétnéztem Bécsben. Láttam is sokat!
 A romlottság úgy fő, forr, majd kifut!
 Törvény, az minden bűnre van, de közben
 Dédelgetik a bűnt, s a sok tilalmat
 Csak nevetik, mint borbélynál a táblát,
 Hogy: „Köpködés tilos!”

ESCALUS Nemzetgyalázás! Rács mögé vele!

ANGELO S te, Lucio, mit tudsz még őellene?
 Ez az az ember, akiről beszéltél?

LUCIO Ez, uram. Gyere csak ide, te jámbor kopasz: no, megismeresz-e?

HERCEG Megismerlek a hangodról. A börtönben találkoztam veled, még
 mikor oda volt a herceg.

LUCIO Ejha! Csakugyan? Hát arra emlékszel-e, mit mondtál a hercegről?

HERCEG Emlékszem egy szóig.

LUCIO Csakugyan? Mondd csak, hát afféle húskereskedő a herceg, meg
 hóbortos, meg pipogya - he? -, amint akkoriban híresztelted?

HERCEG Föl kell cserélned a személyeket: a magadét az enyémmel, ha ilyes-
 mit akarsz a számba adni. Te csakugyan így beszéltél róla - sőt még
 ígyebben, még förtelmesebben!

LUCIO Ejnye, te átkozott bitang! Hát nem meg is rángattam az orrod azért,
 amit ott kotyogtál?

HERCEG Esküszöm, hogy úgy szeretem a herceget, mint önmagamat.

ANGELO Hogy szeretne most már kibújni a gazember ennyi felségsértő gyaláz-
 kodás után!

ESCALUS Az ilyen fráterre kár szót vesztegetni. Börtönbe vele! Hol a por-
 koláb? Börtönbe vele! Jól vásra verni! Egy szavát se halljam többet!
 Vigyétek ezeket a szukákat is, meg azt a másik cinkost!

HERCEG *(a porkolábhöz)*
Megállj! Megállj, egy percre!

ANGELO Még ellenszegül? Segíts te is, Lucio!

LUCIO Gyerünk, gyerünk, gyerünk! Pfuj! Te vén kopasz, te nyavalyás hazug, te, mit bújsz a csuklyádba, mi? Mutasd azt a lator képedet, hogy a ragya verje ki! Mutasd azt a lóköttő pofádat, aztán hadd kötünk föl hamar! Mit? nem enged?

(Lerántja a barát csuklyáját, és fölfedi a herceget)

HERCEG Lator létedre herceget teremtesz.
(A porkolábhöz fordulva, Péter barátira és a két lányra mutat)
Szolgám, őértük én kezeskedem. *(Ismét Lucióhoz)*
Hé, el ne fuss, öcsém! Itt a baráttal
Még lesz egy kis beszédetek. Lefogni!

LUCIO Ez még keservesebb, mint az akasztás.

HERCEG *(Escalushoz)*
Amit te mondtál, megbocsátom: ülj le.
Az ő helyén hadd ülök én.
(Angelóhoz) Szabad?
Nincs több szavad? Egy ötlet, egy hazugság,
Mi jó szolgálatot tehet? Ha van,
Siess vele, mert aztán én mesélek,
S akkor már késő.

ANGELO Rettentő uram,
Még bűnösebb volnék bűnös magamnál,
Ha azt hinném, hogy titkolózhatom;
Hiszen látom: fenséged, mint az Isten,
Minden lépésem látja. Jó uram,
Ne nyújtsd tovább e pert gyalázatomra!
A nyomozást pótolja vallomásom:
Ítélj hamar! Nem kérek más kegyelmet,
Csak gyors halált.

HERCEG Jöjj ide, Marianna
(Angelóhoz) Beszélj: menyasszonyod volt ez a lány?

ANGELO Az volt, fenséges úr.

HERCEG Akkor hát vidd, és vedd is el, de tüstént!
Add össze őket, te barát; s ha megvan,
Hozd vissza Angelót! Foglár, velük még!

Angelo, Marianna, Péter barát és a porkoláb el

ESCALUS Jobban megdöbbsz az, hogy becsstelen volt,
Mint bűne súlya.

HERCEG Izabella, jöjj!
Lám, szentatyád mostantól: herceged.
De csak ruhát cserélek, nem szívet:
Buzgólkodtam térted eddig is,
Segítlek ezután is.

IZABELLA Ó, bocsáss meg,
Hogy én, szolgálód, ismeretlenül
Fenségedet terheltem.

HERCEG Megbocsátok;
S kérlek, légy hozzám jó szívvel te is.
Bátyád halála fáj nagyon, tudom,
S csodálkozol tán: mért dolgoztam így
A megmentésén, eltitkolva rangom?
Mért nem tártam föl elrejtett hatalmam?
Mért hagytam veszni?... Ó, kedves leányom,
Azt hittem, hogy lassabban jár a vész -
De gyors halála megcsufolta tervem.
Nyugodjék békében! Jobb élet az,
Melyben többé nem félünk a haláltól,
Mint az, amelyben félünk, míg csak élünk.
És szolgáljon vigasztalásodul:
Jó bátyád immár boldog.

IZABELLA Úgy legyen.

Visszajön Angelo, Marianna, Péter barát és a porkoláb

HERCEG Ez újdonsült férjnek, ki itt jön éppen!
Bár bemocskolta buja képzelettel
Elszántan védett tisztaságodat:
Mariannáért bocsáss meg! Hanem
E perben Angelo kétszerte vétkes:
Szüzességtipró s ígéretszegő.
A vastörvény - ország-világ előtt -
Most visszahull az ítélő fejére:
Claudióért Angelo felel!
Jó tettért jót várj és kegyet kegyért,
De: „szeget szeggel...” és: „szemet szemért...”
Nos, Angelo, gáztetted oly világos -
Hiába is tagadsz, csak fönnakadsz -,
Itélünk hát: ama tőkén, melyen
Claudiónak feje véttetett:
Fejed vétessék - éppolyan sietve!
Vigyétek!

MARIANNA Ó, kegyelmes hercegem!
Hát csúfra adtál férjhez engemet?

HERCEG Férjed hibás, hogy csúfra lett a férjed.
Azért sürgettük ezt az esküvőt,
Hogy megőrizzük tisztességedet,
Különben az, hogy egyszer már veled hált,
Örök időkre bélyeg volna rajtad.
Elkobzott birtokát, mely minket illet,
Reád ruházzuk özvegydíj gyanánt,
Végy rajta jobb urat.

MARIANNA Ó, hercegem,
Más férjet, jobbat, senkit sem kívánok.

HERCEG Csak őt ne kívánd, döntöttem felőle.

MARIANNA Kegyelmes jó uram! (*Letérdel*)

HERCEG Hiába fáradsz,
Nincs irgalom. Vigyétek!
(*Lucióhoz*) Most te jössz!

MARIANNA Ó, hercegem! Segíts, jó Izabellám,
Térdelj mellém! Két térdedért cserébe
Vedd életem: szolgállok mindhalálig.

HERCEG Örültség éppen *őt* unszolni erre!
Ha ő borulna térdre Angelóért,
Kőágyából kitörne bátyja lelke
És elragadná!

MARIANNA Édes Izabella!
Térdelj le mellém, tartsd föl két kezed!
Szólnod se kell: beszélek én helyetted.
Mondják, az igaz is vétkén tanul;
S a legtöbb ember jobba lesz csupán,
Ha botlik olykor: így lesz férjem is!
Ó, Izabella, fél térded se hajtod?

HERCEG Claudióért hal meg.

IZABELLA (*térdre borul*)
Jó uram,
Kérlek, tekints az elitéltre úgy,
Akárha bátyám élne. Azt hiszem,
Hogy jó uton járt ő egészen addig,
Míg nem vetett reám szemet. Hadd éljen!
A bátyámon a törvény telt be csak:
Amért ő meghalt, azt el is követte.
De Angelo?
Gonosz tervét ő mégse vitte véghez;
Az elvetélt tervet jobb eltemetni.
A gondolat még nem cselekedet,
S a terv: csak gondolat.

MARIANNA Az, semmi más.

HERCEG Hiába esdekelsz: kelj fel, ha mondom.
Egy másik vétség is eszembe jut.
(*A porkolábhoz*)
Claudióval mért végeztetek
Soron kívül?

PORKOLÁB Parancsra történt.

HERCEG Jött erre nézve külön rendelet?

PORKOLÁB Nem, fenség, csak bizalmas értesítés.

HERCEG Tisztségedtől ezért megfosztalak.
Add át a kulcsokat!

PORKOLÁB Uram, bocsáss meg,
Sejtettem, hogy nincs jól, de mégse tudtam...
Most meggondolva jobban, bánom is már.
Bizonyosság erre egy másik rabunk:
Úgy kellett volna kivégezni azt is,
S én megkíméltem életét.

HERCEG Ki az?

PORKOLÁB Bernátnak hívják.

HERCEG Claudióval tettél volna így!
Nos, hozd előmbe: látni akarom!

A porkoláb el

ESCALUS *(Angelóhoz)*
Fáj látnom, hogy ily bölcs, tanult nagy úr
- Minőnek téged ismert minden ember -
Előbb a vér hevében elbukik,
Majd otrombán ítélve újra vét.

ANGELO Nekem fáj, hogy fájdalmat okozok;
S oly mélyen markol bűnbánó szívembe:
Inkább halált kívánok, mint kegyelmet.
Reászolgáltam, kérem is magamnak.

A porkoláb visszatér Bernáttal, a beburkolt Claudióval és Júliával

HERCEG Melyik hát az a Bernát?

PORKOLÁB Ez ni, fenség.

HERCEG Már egy barát beszélt erről nekem.
Hallom, fickó, oly megátalkodott vagy,
Hogy e világon jár eszed csupán,
S ebmódra élsz. Bár elítélt a törvény,
Most megbocsátom minden földi bűnöd,
De intelek: jól élj az irgalommal,
És készülődj már itt egy jobb világra.
Oktasd, barát: kezedre bízom.
Ki ez az elburkolt alak?

PORKOLÁB Egy másik rab. Én mentettem meg ezt is,
Együtt halt volna meg Claudióval,
S megszólalásig őhózzá hasonlít.
(Fölfedi Claudiót)

HERCEG *(Izabellához)*
Ha bátyádhoz hasonlít e fiú:
Az ő kedvéért - kapjon hát kegyelmet!
És a te drága kedvedért, leány
- Ha kezéd nyújtod és enyém lesz -:
Ő sógorom lesz. Erről még beszélünk.

Nagyot lélegzik erre Angelo:
 Úgy látom, már a szeme is ragyog.
 Nos, Angelo, te rosszért jót aratsz;
 Szeresd ez asszonyt: érdemeld ki eztán!
 Ma megbocsátó kedvemben vagyok,
 De egynek itt meg nem bocsáthatok -
(Lucióhoz)
 Hékás! Elmondtál gyávának, bolondnak,
 Kurafinak, számárnak, vadbaromnak:
 Mivel szolgáltam rá, hogy így magasztalj?

LUCIO Esküszöm, uram, csak úgy tréfából mondtam. Ha kötelet kapok érte -
 isten neki; de jobban szeretném, ha korbácsra méltóztatnál ítélni.

HERCEG Először: korbács, azután: kötél.
 Hé, porkoláb, hirdesd ki városunkban:
 Ha van leány, kit e betyár megejtett
 - S tudom, hogy van, mert hencegett a fickó -,
 Jelentkezzék a lány, s ő elveszi!
 A nász után pedig következik:
 A korbács és kötél.

LUCIO Könyörgök, fenséges úr, ne adj össze szajhával! Magad mondtad az
 elébb, fenség, hogy én csináltam belőled herceget; én jó uram, ne
 fizess azzal, hogy szarvasmarhát csinálsz belőlem.

HERCEG Becsületemre mondom: elveszed!
 Minden rágalmad inkább megbocsátom,
 S elengedem a büntetést. Vigyétek:
 A menyegző a börtönben legyen.

LUCIO Ringyót venni feleségül: olyan uram, mint kerékbe törés, megkorbá-
 csolás, akasztás együttvéve!

HERCEG A felségsértő megérdemli mindezt.

Rendőrök Lucióval el

Karold fel, Claudio, kit bajba vittél!
 Marianna, örvendj! Angelo, szeresd őt!
(Escalushoz)
 Sok jószágod köszönjük, Escalus!
 Még hátravan, hogy hálánk megmutassuk.
 Köszönjük, foglár, a bölcshallgatást:
 Majd méltóképpen előléptetünk.
 Bocsásd meg néki, Angelo, a cselt,
 Hogy Ragozin fejét küldötte hozzád:
 E tett bocsánatát magába' hordja.
 Szép Izabella! volna egy szavam -
 Nem bánod meg! Ha óhajtod, mit én:
 Enyém - tiéd lesz és tiéd - enyém.
 S most rajta, együtt palotámba fel:
 Ott megtudjátok, mit még tudni kell!

Mind el